Multikulturalno iskustvo studenata i akademska mobilnost

Ščetarić, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

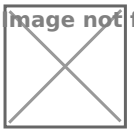
2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:254989

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

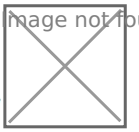
Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Repository / Repozitorij:

University of Zadar Institutional Repository

Sveučilište u Zadru

Odjel za pedagogiju

Diplomski sveučilišni studij pedagogije (dvopredmetni)

Ana Ščetarić

Multikulturalno iskustvo studenata i akademska mobilnost

Diplomski rad

Zadar, 2019.

Sveučilište u Zadru

Odjel za pedagogiju

Diplomski sveučilišni studij pedagogije (dvopredmetni)

Multikulturalno iskustvo studenata i akademska mobilnost

Diplomski rad

Student/ica:

Ana Ščetarić

Mentor/ica:

doc. dr. sc. Ana Marija Rogić

Komentor/ica:

doc. dr. sc. Marija Buterin Mičić

Zadar, 2019.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Ana Ščetarić,** ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Multikulturalno iskustvo studenata i akademska mobilnost** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, **10. prosinca 2019.**

Sadržaj

1. Uvod 5
2. Kultura 7
3. Multikulturalizam 9
3.1. Multikulturalizam i/ili interkulturalizam 9
3.2. Multikulturalno obrazovanje 10
3.3. Dvojezično obrazovanje 12
3.4. Izdvojena istraživanja o multikulturalizmu 14
4. Multikulturalno iskustvo 16
5. Akademska mobilnost 18
6. Metodologija istraživanja 21
6.1. Predmet istraživanja 21
6.2. Cilj, zadatci i hipoteze istraživanja 21
6.3. Postupak i način provođenja istraživanja 22
6.4. Ispitanici 22
6.5. Instrument istraživanja 26
7. Analiza i interpretacija rezultata istraživanja 27
7.1. Multikulturalno iskustvo ispitanika 27
7.2. Razlika u stupnju multikulturalnog iskustva s obzirom na spol ispitanika 32
7.3. Razlika u prisutnosti multikulturalnog iskustva s obzirom na razinu studija ispitanika 35
7.4. Razlika u prisutnosti multikulturalnog iskustva s obzirom na završenu srednju školu ispitanika 38
7.5. Razlika u prisutnosti multikulturalnog iskustva s obzirom na sudjelovanje ispitanika u programima akademske mobilnosti 42
8. Zaključak 46
9. Popis literature 48
10. Popis tablica 51
11. Prilog 1. Upitnik 53
12. Sažetak 59
13. Summary 60

1. Uvod

U svakoj državi i u životu svakog čovjeka važna pojava je kultura. Kultura, za koju ćemo vidjeti kako je nije lako definirati, okružuje čovjeka i njegov život od samih početaka. Kultura se vidi u odgoju od samog rođenja djeteta i u određenoj mjeri ga i predodređuje stvarajući mu navike i usađujući mu vrijednosti (Matoš, 2013).

Ako pogledamo u povijest, vidimo da svako razdoblje ima neku svoju odrednicu. Dio naše i svjetske svakodnevice postala je očita kulturna raznolikost koja dolazi do velikog izražaja zbog ubrzanog tehnološkog napretka i stalnog miješanja kultura. Raznim istraživanjima do danas dokazano je kako pojedinci preferiraju druženje s ljudima iz vlastitog naroda, no to ne znači u svim slučajevima da postoji negativan stav prema pripadnicima druge kulture. Do takvih stavova najčešće dolazi zbog toga što ne postoji razumijevanje njima strane kulture. U isto vrijeme promiču se različitost i jednakost, odnosno zahtjev današnjice jest to da ljudi trebaju biti osposobljeni interkulturalnom kompetencijom koja će im omogućiti da promatraju svijet iz više perspektiva koja utječe i na prihvaćanje i na stavove prema pojedincima koji su pripadnici drugih kultura. Važno je da uočavamo razlike i sličnosti među ljudima kako bismo na temelju njih mogli uspostaviti čvrste međuljudske odnose koji služe kao temelj za napredak društva. Uz interkulturalnu kompetenciju veže se i pojam interkulturalne komunikacije koji je također iznimno važan upravo kako bi se izbjegli slučajevi u kojima dolazi do nerazumijevanja među pripadnicima različitih kultura. Ljudi koji su imali priliku razviti sposobnost interkulturalne komunikacije lakše će se snaći u globalizacijskom procesu koji se zbiva (Buterin, Jagić, 2013). Prema tome vidimo kako se interkulturalna kompetencija stječe kroz multikulturalno iskustvo.

S obzirom na sve navedeno, tema ovog rada je i danas veoma aktualna i usprkos mnogim istraživanjima i radovima, još uvijek nije dovoljno obrađena ni potpuno uklopljena u program odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj.

Ovaj je rad sastavljen od dva dijela. U prvom dijelu rada postavlja se teorijski okvir unutar kojeg ćemo razraditi osnovne pojmove kulture i multikulturalizma kako bismo ušli u problematiku kojom se bavi ovaj rad. Na same pojmove nastavlja se s poglavljem o multikulturalnom obrazovanju koje je iznimno važno jer se interkulturalna kompetencija ne postiže spontano već putem učenja. Ukratko je prikazan i program akademske

mobilnosti *Erasmus+*. Drugi dio rada sadrži postavljene ciljeve i zadatke za istraživanje koje je provedeno na temu ovog rada za koje su kao ispitanici odabrani studenti Republike Hrvatske. U nastavku rada prikazani su rezultati s obzirom na ciljeve i zadatke istraživanja te se rad završava zaključkom na temelju spoja dobivenih empirijskih rezultata i izloženog teorijskog okvira.

2. Kultura

U središtu pojma *multikulturalizam* koji je tema ovog rada, nalazi se pojam *kultura* te ga je stoga potrebno definirati kako bismo mogli lakše definirati sam pojam *multikulturalizma*. Pojam *kultura* nije jednostavno definirati i on nema jednu definiciju jer je kultura društveni fenomen i kao takva razlikuje se od društva do društva i ima velik utjecaj na članove tih društava. Mnogi autori naglašavaju kako se kultura sastoji od određenih društvenih formi (jezik, mitovi, tradicije, itd.) zbog kojih njezini pripadnici osjećaju međusobnu povezanost (Mesić, 2007).

„Kultura je temelj identiteta najvećeg broja ljudi. Svaka je kultura, shvaćena u najširem smislu, u stalnom susretu s drugim i drugačijim kulturama. Ona ne može biti izolirana, prostorno i vremenski omeđena i zatvorena“ (Sablić, 2014: 65). S obzirom na to da se danas razmjena znanja i iskustava zbiva gotovo trenutačno zahvaljujući modernim tehnološkim dostignućima, nužno je da ljudi imaju sposobnosti potrebne za susret i uspješnu komunikaciju s drugim kulturama.

Pojam kulture, odnosno njeno definiranje, mijenjalo se kroz povijest. Korištenje tog pojma krenulo je još u doba Rimskog Carstva, a sredinom prošlog stoljeća moglo se već nabrojiti preko dvjesto pedeset različitih definicija. Neki su kulturu smatrali kao spoj prirode i ljudske djelatnosti, drugi su kulturu izjednačavali sa civiliziranošću ili su kulturu smatrali samo elitnim te su je koristili samo u jednini jer nisu vjerovali da postoje različite kulture (Sablić, 2014). Danas razlikujemo tradicionalnu i modernu formaciju kulture. Tradicionalna formacija kulture bila je kao neki niz pravila koji se nametao članovima i prema kojima su morali živjeti, dok moderna nije toliko strogo određena i čvrsto nametnuta (Mesić, 2006).

„…Charles Westin (1998: 80-82) razlikuje tri kulturne razine ili, kako on kaže, 'domene' u kojima se značenje razvija: narodna (*folk*), visoka i masovna kultura“ (prema Mesić, 2007: 166). Teško je odrediti granice između te tri kulture. Narodna kultura predstavlja određene temelje iz kojih je sve poteklo. Visoka kultura može se smatrati i općom zbog problema kojima se bavi. Ona se širi pomoću pisanog teksta, no upotrebljava i ostale medije. Posljednja od navedenih, odnosno masovna kultura je široka i nalazi se u cijelom svijetu, a prenosi se putem medija zbog čega i zahvaća toliki broj ljudi. U jednoj državi mogu istovremeno postojati različite narodne kulture, no često neće imati jednaki pristup

jedna drugoj. Visoka kultura može biti nedostupna određenoj kulturi zbog toga što se prenosi pisanim putem, a tim jezikom se ne služe nužno svi (Mesić, 2007).

Neke definicije smatraju da je kultura određena onim što je bilo karakteristično za pojedini narod u određenom vremenskom razdoblju i na konkretnom geografskom prostoru. Autorica Sablić, između ostalih, navodi Geertzovo određenje pojma kulture iz 1973. koji „pod pojmom kulture podrazumijeva sustav zajedničkog znanja, vjerovanja i vrijednosti koji su osnova društvenih, ekonomskih političkih i religijskih institucija, odnosno sustav naslijeđenih koncepcija izraženih u simboličkim oblicima s pomoću kojih ljudi komuniciraju, obnavljaju i razvijaju svoje znanje o životu i stavove naspram njega“ (2014: 71-72).

U novim definicijama kulture odbacuju se tradicionalni stavovi prema kojima je kultura točno određena i statička, već ju suvremeni istraživači smatraju dinamičkim procesom koji je podložan stalnim promjenama koje nisu momentalne, već se zbivaju postupno i tim putem dolazi do razvoja kultura (Mesić, 2007). Također, kulturu više ne smatraju teritorijalno ograničenom uz samo jedan prostor jer zahvaljujući razvoju tehnologije, čovjek ne mora biti fizički prisutan na određenom mjestu kako bi na njega imao značajan utjecaj. Isto tako, kad su u pitanju migracije, dolazi do miješanja kultura na dvama različitim prostorima, odnosno, dolazi do razmjene od jednog do drugog mjesta zbog ekonomske i obiteljske povezanosti. Kulture se nalaze u stalnim međusobnim interakcijama, bilo da su u pitanju migracije, ekonomija, politika i slično. Autor Nikos Papastergiadis razlikuje dva filozofijska pristupa prirodi kulture: univerzalistički ili holistički pristup i partikularističko gledište. Univerzalistički pristup smatra da su temelji jednaki svim kulturama i smatra da trebaju postojati jasno određeni standardi za ocjenu kulture, dok partikularističko gledište odbacuje postojanje jednog zajedničkog temelja i traži da se za svaku kulturu postave vlastiti kriteriji (Mesić, 2006).

Uz određenje kulture vezani su i pojmovi etnocentrizam i kulturni relativizam. U etnocentrizmu svaka kultura sebe smatra najboljom, a kulturni relativizam traži od ljudi da se ne sudi naprečac o nečijim kulturnim običajima kako bi ih se moglo razumjeti, odnosno zahtijeva zauzimanje kritičkog stajališta (Mrnjaus, 2013).

3. Multikulturalizam

Kao i kod pojma *kultura*, ne postoji jedna općeprihvaćena i uvriježena definicija, već postoji cijeli spektar užih i širih određenja multikulturalizma. Termin se javlja 70-ih godina prošlog stoljeća u Kanadi, a tijekom iduća dva desetljeća kreću opsežnije rasprave o njegovom značenju na području Kanade, Australije, SAD-a i sjeverozapadne Europe (Mesić, 2006). On se upotrebljava najčešće kada se govori o kulturnom pluralizmu, odnosno njegovim politikama. Kulturni pluralizam prihvaća kulturne različitosti i zajednički život kulturnih različitosti na jednom prostoru (Čačić-Kumpes, 2004). U multikulturalizmu možemo razlikovati dva osnovna pristupa: „ (…) jedan koji teži promicanju raznolikosti kao vrijednosti same po sebi, a drugi se fokusira na slobodu mišljenja i donošenja odluka i veliča kulturnu raznolikost do mjere da je ljudi odabiru koliko je god slobodno moguće“ (Piršl i sur., 2016: 17).

3.1. Multikulturalizam i/ili interkulturalizam

Uz termin *multikulturalizam* postoji i *interkulturalizam* te se tako postavlja pitanje koja je razlika među njima i kojim se treba koristiti. „Prefiks 'inter' (lat. *inter* – među) upućuje na međuodnos i prepletanje, a izraz 'multi' (lat. *multus* – mnogo) upućuje na istodobno postojanje više kultura, no oba pojma označavaju pluralistički pristup kulturnim i etničkim razlikama“ (Sablić, 2014: 20). Iako su multikulturalizam češće upotrebljavali autori engleskog govornog područja, a interkulturalizam europski autori, ta dva pojma su se izjednačila i danas se smatraju sinonimima, no ipak je važno uvidjeti da postoje i razlike među njima. Multikulturalnost znači da se na istom prostoru nalazi više kultura, odnosno ona označava njihovo samo postojanje, dok interkulturalizam teži postizanju odnosa i interakcije među kulturama koje se nalaze na tom području (Sablić, 2014). Interkulturalizam karakterizira inzistiranje na etničkom dijalogu, favoriziranje lokalnog naspram nacionalnog mjesta za razmjenu, traženje kompromisa u razmišljanju te izbjegavanje ideologije (Joppke, 2018).

Interkulturalizam može se shvatiti kao traženje ravnoteže među različitostima, među ljudima različitih kultura i samim time se nameće kao kritika multikulturalizmu.

Multikulturalizam, odnosno društvo i politika u duhu multikulturalnosti, ni danas nisu do kraja definirani. Sve države koje provode multikulturalističku politiku provode je na svoj

način i prema vlastitim smjernicama, a svima im je zajedničko to što je u najvećoj mjeri provode unutar sustava odgoja i obrazovanja (Čačić-Kumpes, 2004).

3.2. Multikulturalno obrazovanje

Začetak multikulturalnog obrazovanja može se pronaći u pokretima za građanska prava gdje se željela popraviti situacija učenika koji su pripadnici etničkih manjina, a nakon tog začetka tražilo se uključenje ženske djece i djece s poteškoćama u kurikulum. Danas kad se govori o multikulturalnom obrazovanju, u fokusu istraživanja i praktičnog rada nalaze se spol, rasa, etnicitet, jezik, religija i sl. Multikulturalno obrazovanje nazivaju i antirasističkim te obrazovanjem za socijalnu pravdu. Autorica Nieto (2004) smatra da se previše fokusa stavlja na sadržaj obrazovanja, a trebalo bi se usmjeravati na međuljudske odnose jer su oni ti koji proces multikulturalnog obrazovanja mogu učiniti cjelovitim.

Banks (2004) razlikuje četiri pristupa, odnosno četiri razine u reformi multikulturalnog kurikuluma koje ćemo ovdje ukratko prikazati. Najčešći pristup je *pristup doprinosa* (*engl.* The Contributions Approach) kod kojeg se u standardnom kurikulumu ne mijenjaju struktura i ciljevi, već se samo dodaju etnički heroji. Jedna od inačica pristupa doprinosa jest pristup heroja i blagdana (*engl.* The Heroes and Holidays Approach) gdje je susret s drugom kulturom ograničen na određene dane ili mjesece koji su povezani s događajima ili ljudima važnima za određenu kulturu. Takav je pristup najlakši za implementaciju, no pomoću njega se učenicima ne prikazuje cjelovita kultura, već se slave samo određena postignuća pri čemu se zanemaruju mogući problemi opresije, rasizma i sl. iz čega bi učenici mnogo naučili. Drugi je pristup takozvani *pristup etničkog dodatka* (*engl.* The Ethnic Additive Approach) gdje se temeljna struktura kurikuluma ne mijenja, a sadržaj vezan uz druge etničke grupe dodaje se kroz knjige, tečajeve ili neke lekcije. Pristup etničkog dodatka ponekad je prvi korak prema cjelovitijoj reformi kurikuluma, no sam po sebi ima određene nedostatke od kojih je najveći to što se druga kultura gleda kroz oči povjesničara ili pisaca koji su općepoznati i nisu nužno pripadnici kulture koja se obrađuje u njihovim djelima. Također, taj pristup ne prikazuje učenicima kako postoji neraskidiva veza između različitih kultura. Pristup koji se u potpunosti odmiče od gore navedenih pristupa jest *transformacijski pristup* (*engl.* The Transformation Approach). Transformacijski pristup omogućava učenicima da različite probleme sagledavaju iz više

različitih kulturnih perspektiva čime im se povećava razumijevanje društva te se učenicima prikazuje kako različite kulture utječu jedna na drugu. Posljednji je pristup *pristup odlučivanja i društvene akcije* (*engl.* The Decision-Making and Social Action Approach) koji sadrži sve komponente transformacijskog pristupa te uz sve to traži od učenika da donose odluke i poduzimaju akcije vezane uz određene probleme jer za cilj imaju razviti vještine odlučivanja. U obrazovanju često dolazi do miješanja tih pristupa u kurikulumu (Banks, 2004).

„Interkulturalno je obrazovanje u Europi oblikovano prema njenim specifičnim povijestima i tradicijama kao i prema suvremenim nacionalnim socio-političkim i obrazovnim sustavima“ (Holm, Zilliacus, 2009: 17). Unutar Europe postoje velike razlike među državama kada je u pitanju razvoj interkulturalnog obrazovanja jer su neke zemlje, poput Francuske, Portugala, Belgije, u prošlosti bile kolonijalne sile, a Njemačka, Austrija i Švicarska imaju velik broj stranih radnika, tzv. *gastarbajtera*. Na Balkanu i u Istočnoj Europi dolazi do ubrzanih promjena u odnosu na interkulturalno obrazovanje. Autori Holm i Zilliacus (2009) kao primjer za dva različita puta razvoja interkulturalnog obrazovanja u Europi naveli su Njemačku i Francusku. Prvo spominjanje pojma *interkulturalno obrazovanje* u Njemačkoj bilo je 1980-ih i 1990-ih godina iako su u to vrijeme imali već pola stoljeća masovnih imigracija u svoju državu. U Njemačkoj je 1960-ih i 1970-ih dominirala *pedagogija za strance* (*njem.* Ausländerpädagogik) zbog sve većeg broja djece radnika-stranaca. U Francuskoj su se protivili interkulturalnom obrazovanju jer je njihov obrazovni sustav tradicionalno osmišljen na temelju njihovog nacionalnog gesla: Sloboda, jednakost, bratstvo, a sve ostalo poput kulture, religije, spola bilo je smješteno u privatan sektor. Danas se ideja da jedan način obrazovanja odgovara svima uvelike preispituje te tako dolazi do postupnih promjena u obrazovnim sustavima (Holm, Zilliacus, 2009).

„Kako se interkulturalni odgoj temelji i poziva na važnost jedinstvenih i neponovljivih interpersonalnih stilova u komunikaciji i ophođenju s drugima, oni ne mogu biti samo privilegija odabranih pojedinaca već karakteristika cjelokupnog odgoja u obitelji, školi i u društvu“ (Piršl, 2011: 54). Prema tome vidimo da se kraće može definirati kao odgoj za sve, što znači da se on ne smije fokusirati samo na određenu manjinsku ili migrantsku skupinu već treba biti vezan uz cjelokupno društvo kako bi se naučili razumjeti i uvažavati druge.

Problematično pitanje u multikulturalnom obrazovanju jest dvojezično obrazovanje gdje također postoji mnogo različitih pristupa, no najčešće je u pitanju *prijelazno dvojezično obrazovanje* (*engl.* transitional bilingual education) gdje se učenike pokušava što brže prebaciti s materinjeg jezika na jezik kulture u kojoj se nalaze (Holm, Zilliacus, 2009).

3.3. Dvojezično obrazovanje

Dvojezično obrazovanje teško je definirati zbog toga što se ono pojavljuje u raznim kombinacijama i stoga nije lako doći do definicije koju smatraju potpuno točnom obje strane. Neki dvojezično obrazovanje promatraju samo s lingvističke strane te ga tada definiraju kao mogućnost potpunog korištenja stranog jezika i njegovih struktura, a ne samo parafraziranje materinjeg jezika. Kad se ono promatra s društvenog stajališta, tada je dvojezična osoba ona koja podjednako govori dva jezika, ali se i ponaša u skladu sa sociokulturnim pravilima koja su vezana uz određeni jezik te je važno da se oba jezika svladaju u toj mjeri da se u oba društva osoba ne smatra strancem (Močinić, 2011).

Postoje razni oblici dvojezičnog obrazovanja koji ovise o metodama poučavanja, motivima za učenje, učenicima i sl. Kad su u pitanju klasifikacije dvojezičnog obrazovanja, jedna od prvih je ona prema Mackeyju koji je opisao 90 različitih modela. Druga klasifikacija koju valja spomenuti svoju podjelu temelji na ciljevima dvojezičnog obrazovanja. „Baker (2007) skuplja rane vrste dvojezičnog obrazovanja u deset različitih kategorija koje su podijeljene u tri veće grupe ovisno o lingvističkom cilju svake vrste dvojezičnog obrazovanja“ (Močinić, 2011: 177). Tri veće grupe u koje su podijeljeni su: jednojezični oblici obrazovanja za dvojezične, slabi oblici obrazovanja za dvojezične i jaki oblici obrazovanja za dvojezične te ćemo ih prikazati u Tablici 1. i kratko nabrojiti njihove značajke.

Tablica 1. Tri grupe dvojezičnog obrazovanja (Močinić, 2011)

Jednojezični oblici	Slabi oblici	Jaki oblici
Redovno obrazovanje (*engl.* Mainstreaming/Submersion Education) • Uči se na jeziku većine, a materinji jezik manjina zanemaruje se	Prijelazno dvojezično obrazovanje (*engl.* • Djeca uče na materinjem jeziku dok ne postanu dovoljno tečna u većinskom jeziku da se mogu priključiti redovnom obrazovanju • Cilj programa: asimilacija	Dvojezično obrazovanje dvojnog jezika (*engl.* Dual Language Bilingual Eduacation) • Oba jezika se koriste u učionici i nijedan nije dominantan • Cilj: odgojiti dvojezičnu i multikulturalnu djecu
Redovno obrazovanje uz dodatne sate (*engl.* Mainstreaming With Pull-out Classes) • Djeca manjinskih jezika imaju dodatne sate na većinskom jeziku, no problem je što se oni izvode s redovne nastave	Redovno obrazovanje uz učenje stranog jezika (*engl.* Mainstream Education with Foreign Language Teaching) • Kao predmet u kurikulumu često se uči neki strani česti svjetski jezik • Priprema za multikulturalan i višejezični život • Problem: rijetko se tako stvara funkcionalna dvojezičnost	Dvojezično obrazovanje naslijeđenog jezika (*engl.* Heritage Language Bilingual Education) • Djeca manjina uče na svom materinjem jeziku, a izvan škole koriste se većinskim jezikom • Cilj: postizanje potpune dvojezičnosti
Segregacijsko obrazovanje (*engl.* Segregationist Education) • Djeca manjina pohađaju posebne škole gdje se nastava izvodi na njihovom materinjem jeziku	Separacijsko obrazovanje (*engl.* Separatist Education) • Jednojezičnost, monokulturalizam • Odvojene škole koje pokušavaju ostati neovisne o većinskom jeziku i kulturi	Imerzijsko dvojezično obrazovanje (*engl.* Immersion Bilingual Education) • Poučavanje na stranom jeziku sa ciljem postizanja dvojezičnosti • Različite vrste s obzirom na dob učenika
		Dvojezično obrazovanje na većinskim jezicima (*engl.* Bilingual Education in Majority Languages) • Većinski jezici su svjetski rasprostranjeni jezici poput engleskog, njemačkog, francuskog…

U većini hrvatskih škola do kraja obrazovanja djelomično se ovladava stranim jezikom koji se uči te se tako onda govori o Hrvatima kao djelomično dvojezičnima. S obzirom na takvo stanje nužno bi bilo da se uvedu neke promjene u program učenja stranog jezika jer strani jezik sa sobom donosi mnogo koristi. „Kako god, najveća korist koju dvojezičnost može dati ljudima, prema tome i Hrvatima također, jest mir i bratstvo s drugima te veću otvorenost prema drugim kulturama. Vrlo dobro znanje dva ili više jezika i kultura miče mržnju, ili je barem smanjuje, i donosi spokoj osobi koja se rješava stereotipa“ (Močinić, 2011: 181).

3.4. Izdvojena istraživanja o multikulturalizmu

U ovom poglavlju prikazat ćemo nekoliko istraživanja na području multikulturalizma, multikulturalnog iskustva i multikulturalnog odgoja i obrazovanja u nekoliko različitih zemalja čime vidimo koliko je bitna i raširena tema.

U istraživanju Elvi Piršl ispitanici su bili studenti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli i Sveučilišta u Rijeci. Ovim istraživanjem je utvrđeno da se 76% ispitanika susrelo s pojmom *interkulturalizam*, no tek 9% ih je dosta o tome učilo u sklopu studija, a 61% u manjoj mjeri. No, 90% ispitanika upoznatih s pojmom, o interkulturalizmu čulo je putem medija što samo dalje ukazuje na važnost medija i ukidanje granica među kulturama, ali i time ostaje nejasno u kojoj mjeri i kakvom kontekstu su studenti upoznati s tim pojmom. Studenti su u ovom istraživanju procjenjivali i koji su ciljevi interkulturalnog obrazovanja, a autorica je analizom rezultata došla do zadovoljavajućih rezultata s obzirom na to koliko je slaba implementacija interkulturalizma u sustav obrazovanja (Piršl, 2011).

U istraživanju provedenom u sklopu ovog rada, a čiji su rezultati prikazani u kasnijim poglavljima, vidjet ćemo kako i danas studenti multikulturalno iskustvo stječu putem medija jer je još uvijek nepotpuna implementacija interkulturalizma i tema vezanih uz interkulturalizam u sustav obrazovanja.

Autorica Jevtić (2012) svoje istraživanje provela je kod studenata pedagogije na Sveučilištu u Nišu te je kao cilj imala doći do korisnih saznanja za pedagošku teoriju i

praksu. Ispitivala je samoefikasnost u komunikaciji s vršnjacima, stavove o interkulturalizmu i neke neutralne varijable uz pretpostavku da postoji povezanost među njima koja će je dovesti do korisnih saznanja. Rezultati su pokazali kako ispitanici smatraju „(…) da u interkulturalnosti mogu biti efikasni, ali uz adekvatno jačanje socijalnih kompetencija unutar vršnjačkih grupa“ (Jevtić, 2012: 109). Studenti koji su sudjelovali u ovom istraživanju smatraju da su socijalne kompetencije koje treba najviše jačati poštovanje različitosti (tolerancija) i razumijevanje drugih pojedinaca i grupa. Autorica Jevtić analizom rezultata došla je do zaključka da bi rad s interkulturalnim grupama bio izazovan, no u konačnici veoma plodonosan.

U ovom radu korišten je *MEQ – Multicultural Experience Questionnaire* koji su razvili autori Narvaez i Hill. Uporabom tog istog upitnika, Narvaez i Hill (2010) istraživali su povezanost multikulturalnog iskustva i moralnog rasuđivanja kod studenata preddiplomske razine studija. Rezultati su pokazali pozitivnu povezanost multikulturalnog iskustva i višeg stupnja moralnog rasuđivanja bez obzira na spol i dob. Također je uočena povezanost s pozitivnim stavom prema promjenama u osobnosti ili inteligenciji što upućuje na otvorenije i fleksibilnije razmišljanje. Autori Narvaez i Hill smatraju kako ovo samo upućuje na daljnju potrebu za longitudinalnim i eksperimentalnim istraživanjima.

4. Multikulturalno iskustvo

Kada se govori o multikulturalnom iskustvu, misli se na susret pojedinaca sa svjetonazorom koji se razlikuje od svjetonazora kulture kojoj pripada. Stjecanjem multikulturalnog iskustva omogućuje se fleksibilnost u razmišljanju. Pri susretu s drugom kulturom, što uključuje susret s novim idejama i interakciju s ljudima različitih mišljenja, dolazi do kognitivnog razvoja zahvaljujući kojem se poboljšavaju sposobnosti razmišljanja i rješavanja problema.

„Multikulturalno iskustvo može se smatrati kao prikupljanje interkulturalnih susreta. Interkulturalni su susreti, u širem značenju, oni u kojima je osoba izložena različitoj kulturalnoj praksi ili perspektivi“ (Narvaez, Hill, 2010: 44). Takva iskustva mogu biti direktna i indirektna te susret može biti s osobom drugačije kulturne pozadine ili može biti u pitanju neki dio kulture (umjetnost, posjet kulturi i sl.). Što se više prilika pruža osobi za susrete s različitim kulturama, to je veća šansa za kognitivni razvoj, razumijevanje i empatiju prema drugima i otvorenost za nova iskustva. Osobe koje imaju razvijenije razumijevanje drugih kultura, lakše se prilagode novim situacijama jer nisu vezani samo uz jednu perspektivu (Leung i sur., 2008; Narvaez, Hill, 2010). Upravo takva izloženost većem broju kultura i nevezanost uz jednu perspektivu omogućuju ljudima kreativnija razmišljanja, odnosno postoji povezanost multikulturalnog iskustva i kreativnosti. Istraživanja su pokazala da pojedinci bogatog multikulturalnog iskustva češće koriste kreativno razmišljanje pri kojem prikupljaju ideje iz različitih kultura pomoću kojih stvaraju originalna znanja i rješenja (Cheng i sur., 2011).

Prema podacima provedenih istraživanja, četvrtina Europljana putuje izvan zemlje svake godine. Među Europljanima koji putuju vidljive su razlike s obzirom na obrazovanje, socioekonomski status i slično. Također je u Europi vidljiv i porast broja migracija do kojeg dolazi zahvaljujući globalizaciji i kulturnoj internacionalizaciji. Većina migracija je u smjeru s istoka na zapad, odnosno u potrazi za boljim životom i u bijegu od siromaštva, a kad su u pitanju migracije iz visoko razvijenih zemalja, tada su migranti visoko obrazovani ljudi koji se odlučuju na kratke ili srednje duge migracije (Powell, Finger, 2013).

Multikulturalno iskustvo ima dvije strane. „Kada pojedinci susretnu strano okruženje, mogu doživjeti kulturni šok, osjećati se anksiozno i dezorijentirano u odsutnosti poznatog

– jezika, hrane, pravila ponašanja“ (Leung i sur., 2008: 172). No, kada prođe kulturni šok, dolazi do prikupljanja novih znanja i ideja koje kao što smo već spomenuli utječu na kreativnost i kreativna razmišljanja pojedinaca izloženih multikulturalnim iskustvima. Prikupljanjem što raznolikijeg multikulturalnog iskustva, pojedinac stječe sve veću i izraženiju interkulturalnu kompetenciju, puno lakše komunicira s pojedincima koji pripadaju različitim kulturama, lakše se prilagođava novonastalim situacijama i uspješnije se snalazi u globalizacijskom procesu.

5. Akademska mobilnost

Akademska mobilnost znači da su studenti odradili dio svog studijskog programa, bilo da je u pitanju semestar ili ponekad cijela akademska godina, na nekom stranom sveučilištu. „Učenje, studiranje, pisanje seminarskog ili diplomskog rada ili provođenje istraživanja u inozemstvu studentu omogućava stjecanje znanja, upoznavanje novih tehnologija, komunikaciju i izmjenu iskustava s ljudima iz različitih kulturnih sredina“ (Pokasić i sur., 2018: 560). Akademska mobilnost dolazi zajedno s bolonjskom reformom koja je upravo akademsku mobilnost, odnosno povećanje broja mobilnosti postavila sebi za jedan od ključnih ciljeva (Grgurinović, 2013). Unutar bolonjske reforme i kroz program akademske mobilnosti dolazi do globalizacije i europeizacije u institucijama visokog obrazovanja jer zahtijeva suradnju i razmjenu informacija među svima uključenima. Kao glavni cilj postavljena je bila standardizacija obrazovanja, no došlo je do spoja standardiziranosti i nacionalnih obrazovnih reformi te tako postoji i određen stupanj raznolikosti (Powell, Finger, 2013).

Možemo razlikovati dvije vrste akademske mobilnosti: *spontana mobilnost* i *institucionalizirana akademska mobilnost*. Odlika prve mobilnosti jest to što u tom slučaju studenti sami organiziraju svoju mobilnost nevezanu uz određen program. *Institucionalizirana akademska mobilnost* vezana je uz visoko obrazovne institucije koje sudjeluju u planiranju i provedbi studentske mobilnosti, a one su danas i češće. Najpoznatiji takav program je *Erasmus+* program kroz koji najveći broj studenata i ostvaruje mobilnost (Ballatore, Ferede, 2013).

Ime je inspirirano filozofom Erazmom Roterdamskim, a program je nastao 1987. godine kada je brojio 11 zemalja sudionica te je kroz godine rastao, a i imenu se dodijelilo novo značenje: ***E**u**R**opean Community **A**ction **S**cheme for the **M**obility of **U**niversity **S**tudents*. Zadatak *Erasmus+* programa akademske mobilnosti je da studenti usvoje nova znanja i iskustva kako bi im se tim putem povećale mogućnosti zaposlenja po završetku studija. Osim studiranja na nekom od stranih sveučilišta, putem ovog programa može se obaviti i stručna praksa, volontiranje te se može sudjelovati na raznim međunarodnim projektima mladih (Pokasić i sur., 2018). Kada se čuje pojam *Erasmus+* odmah se pomisli na multikulturalnost i raznolikost. „Program služi za dva glavna cilja. Prvo, pokušava povećati kompetitivnost Europske Unije (EU) među svjetskim gospodarstvima temeljenim na znanju. (…) Drugo, Erasmus boravak u inozemstvu cilja dovesti mlade

Europljane u međusobni kontakt koji vodi do povećanog osjećaja europskog identiteta među sudionicima“ (Van Mol, 2019: 1-2). U Tablici 1. prikazat ćemo ukratko važne značajke programa *Erasmus+* prema *Erasmus+. Vodiču kroz program.* (2019) koji je izdala Europska komisija.

Tablica 2. Važne značajke programa *Erasmus+* (Europska komisija, 2019)

Priznavanje i vrednovanje vještina i kvalifikacija	• alati EU, poput Europassa, koji omogućuju lakše priznavanje kvalifikacija i bolje razumijevanje • važnost internacionalizacije obrazovanja i digitalno učenje
Širenje i iskorištavanje rezultata projekta	• omogućuje razmjenu proizvoda • poboljšan učinak
Zahtjev za otvorenim pristupom nastavnim materijalima u okviru programa *Erasmus+*	• potpora učenju, poučavanju, osposobljavanju i radu • trebali bi biti lako dostupni i besplatni
Otvoreni pristup istraživanjima i podacima u okviru programa *Erasmus+*	• besplatan i neograničen pristup, tzv. „otvoreni podaci“
Međunarodna dimenzija	• najviše u visokom obrazovanju • najviše povezano s mladima i onima koji rade s mladima za povećanu konkurentnost na tržištu rada
Višejezičnost	• temelj europskog projekta • važna uloga stranih jezika na tržištu rada • jezična potpora
Jednakost i uključenost	• olakšavanje pristupa sudionicima nepovoljnog položaja
Zaštita i sigurnost sudionika	• važna načela programa • sudionicima se treba omogućiti potpuni osobni razvoj i stručno usavršavanje i učenje u sigurnom okruženju

Upravo gore navedene važne značajke vidljive su u ciljevima *Erasmus+* programa u odgoju i obrazovanju. Europska komisija kroz *Erasmus+* program želi unaprijediti ključne kompetencije i vještine potrebne na tržištu rada i u svakodnevnom životu, čime se dolazi i do potrebe za uvođenje cjeloživotnog učenja u Europi, traže poboljšanje kvalitete obrazovanja te njegovu internacionalizaciju, koja zahtijeva i učenje stranih jezika. U području mladih također postavljaju neke posebne ciljeve. Ovdje spominju kako se treba raditi na ključnim sposobnostima i vještinama mladih potrebnima na tržištu rada

čime se automatski lakše postiže drugi cilj, odnosno povećana kvaliteta rada. Zahtijevaju i reforme politika vezanih za obrazovanje na europskoj, nacionalnim i lokalnim razinama, a osobito one vezane uz priznavanje informalnog i neformalnog učenja. Žele povećati međunarodnu dimenziju aktivnosti mladih kroz poticanje međusobnih suradnji (Europska komisija, 2019).

Kada se postavi pitanje tko sudjeluje u programima akademske mobilnosti, vidljivo je da financijske prilike igraju određenu ulogu kod donošenja odluke o odlasku na akademsku mobilnost. Iako se dobiva stipendija kod odlaska na *Erasmus+* program, ona nije dostatna za život i selidbu u svim zemljama koje sudjeluju u provedbi tog programa. Iako se broj odlaznih mobilnosti povećava svugdje, upravo se loša financijska situacija navodi kao glavni razlog neodlaska (Ballatore, Ferede, 2013).

6. Metodologija istraživanja

6.1. Predmet istraživanja

Predmet ovog istraživanja je multikulturalno iskustvo kod studenata u Republici Hrvatskoj koji su sudjelovali u programima akademske mobilnosti te onih koji nisu sudjelovali u takvim programima. S obzirom na ubrzani razvoj tehnologija i izmjenu informacija, koja je upravo tim brzim razvojem omogućena, među različitim kulturama te sve veću pojavnost migracija u Hrvatskoj, a osobito među mlađom populacijom, čini se relevantnim ispitati multikulturalno iskustvo polaznika visokoškolskih ustanova Republike Hrvatske.

6.2. Cilj, zadatci i hipoteze istraživanja

Cilj ovog istraživanja je ispitati prisutnost multikulturalnog iskustva kod studenata u Republici Hrvatskoj. Ovim istraživanjem želi se utvrditi postoji li razlika među ispitanicima u prisutnosti multikulturalnog iskustva s obzirom na sudjelovanje u programima akademske mobilnosti, spol, završenu srednju školu i razinu studiju. Na temelju ovih ciljeva postavljeni su i sljedeći zadatci istraživanja:

1. Istražiti prisutnost multikulturalnog iskustva kod ispitanika
2. Ispitati postoji li razlika u stupnju multikulturalnog iskustva s obzirom na sudjelovanje ispitanika u programima akademske mobilnosti
3. Ispitati postoji li razlika u stupnju multikulturalnog iskustva s obzirom na spol ispitanika
4. Ispitati postoji li razlika u prisutnosti multikulturalnog iskustva s obzirom na završenu srednju školu ispitanika
5. Ispitati postoji li razlika u multikulturalnom iskustvu s obzirom na razinu studija ispitanika

Hipoteze koje proizlazi s obzirom na ciljeve i zadatke istraživanja su:

1. Kod ispitanika je prisutno multikulturalno iskustvo.
2. Ne postoji razlika u stupnju multikulturalnog iskustva s obzirom na sudjelovanje ispitanika u programima akademske mobilnosti.
3. Ne postoji razlika u stupnju multikulturalnog iskustva s obzirom na spol ispitanika.

4. Ne postoji razlika u prisutnosti multikulturalnog iskustva s obzirom na završenu srednju školu ispitanika.
5. Ne postoji razlika u multikulturalnom iskustvu s obzirom na razinu studija ispitanika.

6.3. Postupak i način provođenja istraživanja

Istraživanje je provedeno metodom anketnog upitnika među studentskom populacijom Republike Hrvatske, a ispitanici su upitnik rješavali na internetu putem „Google Forms" aplikacije koji im je bio proslijeđen putem društvenih mreža (*Facebook, WhatsApp*). Prije ispunjavanja upitnika, ispitanici su upoznati s temom istraživanja te anonimnošću samog upitnika. Ispunjavanje upitnika trajalo je desetak minuta, a podatci su se prikupljali od travnja 2019. do rujna 2019.

6.4. Ispitanici

U ovom su istraživanju ispitanici bili studenti Sveučilišta u Zadru, Sveučilišta Sjever, Sveučilišta u Zagrebu (Filozofski fakultet, Pravni fakultet, Fakultet elektrotehnike i računalstva), Međimurskog veleučilišta u Čakovcu, Akademije za umjetnost i kulturu, Prehrambeno-tehnološkog fakulteta u Osijeku, Fakulteta organizacije i informatike u Varaždinu i Sveučilišta u Rijeci koji čine prigodni uzorak. U istraživanju je sudjelovalo 310 studenata različitih studijskih grupa i koji su na različitim godinama studija.

Tablica 3. Prikaz ispitanika s obzirom na spol

	Muško	Žensko	Ukupno
Broj ispitanika	54	256	310
Postotak	17.42%	82.58%	100%

U Tablici 3. vidimo veliku razliku među ispitanicima po pitanju spola. U ukupnom broju ispitanika (N=310) studentica je bilo N=256, a studenata N=54. Odnosno, od ukupnog broja ispitanika koji su sudjelovali 82.58% bilo je ženske populacije, a muške populacije tek 17.42%.

Tablica 4. Prikaz ispitanika s obzirom na dob

	18-20	21	22	23	24	25-29	
Broj ispitanika	35	39	41	93	52	50	310
Postotak	11.29%	12.58%	13.23%	30%	16.77%	16.13%	100%

Kad je u pitanju dob ispitanika, ona se kreće u rasponu od 18 do 29 godina, no najviše ispitanika (N=260) bilo je u dobi od 18 do 24 što je u postocima 83.87%. Gotovo trećina ispitanika (N=93) bila je u dobi od 23 godine.

Tablica 5. Prikaz ispitanika s obzirom na fakultet koji pohađaju

	Broj ispitanika	Postotak
Sveučilište u Zadru	136	43.87%
Sveučilište Sjever	30	9.68%
Filozofski fakultet u Zagrebu	14	4.51%
Ostalo	130	41.94%
Ukupno	310	100%

U Tablici 5. vidimo fakultete koje ispitanici pohađaju. Najveći broj ispitanika (N=136) studira na Sveučilištu u Zadru što djelomično objašnjava i Tablicu 2. gdje vidimo da je čak 82.58% ispitanika ženskog spola, a na Sveučilištu u Zadru veći je broj studentica, nego studenata. Sveučilište u Zadru slijedi Sveučilište Sjever s nešto manje od 10% ispitanika iz ukupnog uzorka (N=30). Ostali ispitanici studenti su različitih sveučilišta i učilišta u Hrvatskoj (Fakultet organizacije i informatike, Međimursko veleučilište u Čakovcu, Akademija za umjetnost i kulturu, Prehrambeno-tehnološki fakultet…).

Tablica 6. Prikaz ispitanika s obzirom na studijski smjer

Smjer	Broj ispitanika	Postotak
Prirodne znanosti	13	4.19%
Tehničke znanosti	15	4.84%
Biomedicinske znanosti	21	6.77%
Biotehničke znanosti	11	3.55%
Društvene znanosti	140	45.16%
Humanističke znanosti	74	23.87%
Umjetničke znanosti	2	0.65%
Kombinacija	34	10.97%
Ukupno	310	100%

U Tablici 6. prikazan je broj i postotak ispitanika s obzirom na studijski smjer koji pohađaju. U samom upitniku, ispitanici su upisivali koji studijski smjer ili studijske smjerove pohađaju, a u obradi podataka te smo podatke razvrstali u 8 kategorija. Najveći broj ispitanika (N=140) studira u području društvenih znanosti, a za njima slijede studenti (N=74) humanističkih znanosti. Najmanje je ispitanika, manje od 1%, umjetničkog smjera. Jedan dio ispitanika (10.97%) studira neku kombinaciju humanističkog i društvenog smjera.

Tablica 7. Prikaz ispitanika s obzirom na studijsku razinu

	Preddiplomski studij	Diplomski studij	Ukupno
Broj ispitanika	154	156	310
Postotak	49.68%	50.32%	100%

Tablica 8. Prikaz ispitanika s obzirom na godinu studija

	Broj ispitanika	Postotak
1. godina preddiplomskog studija	33	10.65%
2. godina preddiplomskog studija	38	12.26%
3. godina preddiplomskog studija	83	26.77%
1. godina diplomskog studija	47	15.16%
2. godina diplomskog studija	109	35.16%
Ukupno	310	100%

Kao što je vidljivo iz Tablice 7., ispitanici su bili gotovo 50/50 podijeljeni između preddiplomskog i diplomskog studija. U Tablici 8. prikazano je da je s preddiplomske razine studija najviše ispitanika bilo je na 3. godini preddiplomskog studija (N=83), a na diplomskoj razini je od ukupnog broja ispitanika 35.16% bilo na 2. godini diplomskog studija. Kod obrade podataka, rezultate smo gledali samo s obzirom na studijsku razinu.

Tablica 9. Prikaz ispitanika s obzirom na regiju u kojoj su proveli većinu života

	Broj ispitanika	Postotak
Istočna Hrvatska	37	11.94%
Središnja Hrvatska	150	48.39%
Sjeverno hrvatsko primorje	31	10%
Gorska Hrvatska	1	0.32%
Južno hrvatsko primorje	88	28.38%
Ostalo	3	0.97%
Ukupno	310	100%

U Tablici 9. imamo prikazane ispitanike s obzirom na regiju u kojoj su proveli većinu života te je gotovo pola ispitanika (N=150) s područja Središnje Hrvatske, a za njima s 28.38% slijede ispitanici s područja Južnog hrvatskog primorja. Podjednak broj ispitanika je s područja Istočne Hrvatske (N=37) i Sjevernog hrvatskog primorja (N=31). U istraživanju je sudjelovao tek jedan ispitanik iz Gorske Hrvatske, a tri ispitanika su većinu svog života provela izvan Hrvatske (dva u Bosni i Hercegovini, a jedan u Srbiji).

Tablica 10. Prikaz ispitanika s obzirom na broj stanovnika u mjestu u kojem su proveli većinu života

	Broj ispitanika	Postotak
do 2 000	54	17.42%
od 2 001 do 5 000	29	9.35%
od 5 001 do 10 000	28	9.03%
od 10 001 do 20 000	33	10.65%
od 20 001 do 50 000	88	28.39%
od 50 001 do 100 000	40	12.91%
od 100 001 do 500 000	21	6.77%
više od 500 000	17	5.48%
Ukupno	310	100%

28.39% ispitanika je većinu svog života provelo u naselju veličine od 20 001 do 50 000 stanovnika, a njih 17.42% u naselju do 2 000 stanovnika. Možemo istaknuti i da je 12.25% ispitanika većinu života provelo u gradu s od 100 001 do 500 000 stanovnika ili u gradu s više od 500 000 stanovnika.

Tablica 11. Prikaz ispitanika s obzirom na završenu srednju školu

	Gimnazija	Strukovna škola	Umjetnička škola	Ukupno
Broj ispitanika	199	106	5	310
Postotak	64.2%	34.2%	1.6%	100%

U Tablici 11. vidimo da je gotovo dvije trećine ispitanika (N=199) završilo gimnaziju, trećina ispitanika (N=106) završila je neku od strukovnih škola, a 1.6% ispitanika završilo je umjetničku školu.

Tablica 12. Prikaz ispitanika s obzirom na to jesu li sudjelovali u programima akademske mobilnosti

	Da	Ne	Ukupno
Broj ispitanika	57	253	310
Postotak	18.39%	81.61%	100%

Ono što nam je važno za nastavak ovog istraživanja je sudjelovanje u programima akademske mobilnosti, a od ukupnog ispitanog uzorka u nekom od programa akademske razmjene sudjelovalo je 18.39% ispitanika, od čega ih je većina (N=45) sudjelovalo u programu *Erasmus+*.

6.5. Instrument istraživanja

Za potrebe ovog istraživanja korišten je anketni upitnik od ukupno 32 pitanja. Prvih osam pitanja odnosilo se na sociodemografska obilježja ispitanika (spol, dob, obrazovanje, regija u kojoj su odrastali). Idućih osam pitanja odnosilo se na akademsku mobilnost, odnosno jesu li studenti sudjelovali u programima akademske mobilnosti te ako jesu kakva su im iskustva. Za drugi dio anketnog upitnika korišten je instrument MEQ (Multicultural Experience Questionnaire). MEQ je preuzet i korišten uz dozvolu autorice Darcie Narvaez putem e-pošte. Autori Darcia Narvaez i Patrick L. Hill konstruirali su taj upitnik za istraživanje na temu „The Relation of Multicultural Experiences to Moral Judgement and Mindsets" gdje su ispitivali multikulturalno iskustvo studenata u SAD-u. MEQ ima skalu od petnaest tvrdnji kreiranih da mjere multikulturalno iskustvo te ima vrlo dobar koeficijent pouzdanosti (Cronbachov alfa = 0.80) (Narvaez, Hill, 2010).

U ovom istraživanju modificirali smo MEQ skalu i dodali još jednu tvrdnju, odnosno pomoću ukupno 16 tvrdnji mjerili smo pojavnost multikulturalnog iskustva. Tih 16 tvrdnji možemo podijeliti u dvije kategorije: željeno multikulturalno iskustvo (Biste li željeli u budućnosti putovati izvan zemlje u kojoj živite; Želim steći prijateljstvo s osobom/osobama iz drugačijih kulturnih/etničkih pozadina; Trudim se čuti/pročitati/razumjeti gledišta drugačija od mojih; Trudim se upoznati ljude koji su drugačiji od mene; Nastojim osvijestiti vlastite predrasude; Biste li živjeli u drugoj državi, drugačije kulture; Zainteresiran/a sam za učenje o drugim narodima i njihovim kulturama) i ostvareno multikulturalno iskustvo (Koliko često ste putovali izvan zemlje u kojoj živite; Dobro pričam/govorim; Trenutno sam u kontaktu s ljudima iz drugih zemalja ili drugačijeg etničkog porijekla; Imam prijatelje iz drugačije kulturne/etničke pozadine od moje; Školovao(la)/radio(la)/surađivao(la) sam s ljudima različitih kulturnih/etničkih pozadina; Razmišljam o problemima diskriminacije, rasizma, opresije i sl.; Unutar kolegija slušao/la sam sadržaje vezane uz interkulturalizam i interkulturalne odnose; Živio/jela sam u drugoj državi; Pratim vijesti o zbivanjima u svijetu izvan Hrvatske).

7. Analiza i interpretacija rezultata istraživanja

U ovom dijelu rada analizirat ćemo i interpretirati rezultate empirijskog istraživanja s obzirom na postavljene istraživačke zadatke što znači da ćemo istražiti prisutnost multikulturalnog iskustva kod ispitanika i ispitati postoji li razlika među ispitanicima s obzirom na sociodemografska obilježja.

7.1. Multikulturalno iskustvo ispitanika

U ovom radu multikulturalno iskustvo ispitanika mjerili smo pomoću 16 varijabli i u nastavku rada prikazat ćemo frekvencijske tablice za svaku od varijabli.

Tablica 13. Putovanje u inozemstvo

Koliko često ste putovali izvan zemlje u kojoj živite?	f (%)
Nikad	4 (1,29%)
1 put	6 (1,94%)
2 puta	21 (6,77%)
3 i više puta	279 (90%)

Prema rezultatima u Tablici 13. vidimo da je čak 90% ukupnog broja ispitanika putovalo izvan zemlje u kojoj žive tri i više puta. Dva puta je putovalo 6,77% ispitanika, a samo jednom 1,94% ispitanika. Nikada nije putovalo izvan zemlje prebivališta tek 1,29% ispitanika, što znači da je gotovo 99% ispitanika barem jednom putovalo izvan zemlje u kojoj živi i samim time bilo u doticaju s drugom kulturom i ostvarilo multikulturalno iskustvo.

Tablica 14. Buduća putovanja u inozemstvo

Biste li željeli u budućnosti putovati izvan zemlje u kojoj živite?	f (%)
Da	293 (94,51%)
Ne	3 (0,97%)
Ne znam	14 (4,52%)

Sukladno rezultatima prikazanim u Tablici 14. čak 94,51% studenata i studentica koji su sudjelovali u ovom istraživanju želi u budućnosti putovati izvan zemlje u kojoj žive što znači da su spremni susresti se s novim kulturama i ostvariti multikulturalno iskustvo. Manje od 1% ispitanika ne želi putovati, a njih 4,52% ne zna želi li putovati u budućnosti izvan zemlje prebivališta.

Tablica 15. Znanje stranih jezika

Dobro pričam/govorim:	f (%)
1 strani jezik	148 (47,74%)
2 strana jezika	112 (36,13%)
3 strana jezika	36 (11,61%)
Više od 3 strana jezika	14 (4,52%)

Gotovo pola ispitanika (47,74%) dobro priča/govori jedan strani jezik, a više od trećine ispitanika izjasnilo se da dobro priča/govori dva strana jezika. Njih 11,61% dobro priča/govori tri strana jezika, a 4,52% ih dobro priča više od tri strana jezika.

Tablica 16. Kontakt/prijateljstvo s ljudima iz drugačije kulturne/etničke pozadine

Trenutno sam u kontaktu s ljudima iz drugih zemalja ili drugačijeg etničkog porijekla.	*Nemam kontakt*	*Da, i to iz jedne zemlje*	*Da, i to iz 2 zemlje*	*Da, i to iz 3 zemlje*	*Da, i to iz više od 3 zemlje*	
f (%)	107 (34,52%)	66 (21,29%)	54 (17,42%)	15 (4,84%)	68 (21,93%)	
Imam prijatelje iz drugačije kulturne/etničke pozadine od moje.	*Nemam*	*1*	*2*	*3*	*4*	*5 ili više*
f (%)	87 (28,06%)	42 (13,55%)	49 (15,81%)	32 (10,32%)	10 (3,23%)	90 (29,03%)

U Tablici 16. imamo frekvencijski prikaz kontakta i prijateljstava s ljudima iz drugačije kulturne/etničke pozadine. Više od trećine ispitanika nema kontakt s ljudima iz drugih zemalja ili drugačijeg etničkog porijekla, a 28,06% ih nema prijatelje iz drugačije kulturne/etničke pozadine. Gotovo 40% ispitanika je u kontaktu s ljudima iz jedne ili dvije zemlje, a više od četvrtine ispitanika je u kontaktu s ljudima iz tri ili više drugih zemalja. Jednog ili dva prijatelja iz drugačije kulturne/etničke pozadine ima 91 ispitanika, a gotovo trećina ispitanika (N=100) ima četiri ili više prijatelja iz drugačije kulturne/etničke pozadine od njihove vlastite.

Tablica 17. Prijateljstvo/suradnja/školovanje s ljudima različitih kulturnih/etničkih pozadina

Želim steći prijateljstvo s osobom/osobama iz različitih kulturnih/etničkih pozadina.	*Da*	*Ne*	*Ne znam*
f (%)	278 (89,68%)	3 (0,97%)	29 (9,35%)
Školovao(la)/radio(la)/surađivao(la) sam s ljudima različitih kulturnih/etničkih pozadina.	*Da*	*Ne*	*Ne znam*
f (%)	229 (73,87%)	63 (20,32%)	18 (5,81%)

Prema Tablici 17. vidljivo je da je gotovo 90% ljudi spremno i želi steći prijateljstvo s osobom koja je iz drugačije kulturne/etničke pozadine, a njih samo 0,97% ne želi steći takvo prijateljstvo. Preostalih 9,35% izjasnilo se da ne zna žele li steći takvo prijateljstvo.

U istoj tablici vidimo i da se skoro tri četvrtine ispitanika (73,87%) školovalo/radilo/surađivalo s ljudima različitih kulturnih/etničkih pozadina, njih 20,32% nije imalo takvo iskustvo, a 5,81% ispitanika nije znalo jesu li imali takvo iskustvo.

Tablica 18. Stvaranje multikulturalnog iskustva

	Nikada f (%)	**Rijetko f (%)**	**Ponekad f (%)**	**Često f (%)**	**Uvijek f (%)**
Trudim se čuti/pročitati/razumjeti gledišta drugačija od mojih.	1 (0,33%)	3 (0.97%)	17 (5,48%)	75 (24,19%)	214 (69,03%)
Trudim se upoznati ljude koji su drugačiji od mene.	3 (0,97%)	5 (1,61%)	40 (12,9%)	81 (26,13%)	181 (58,39%)
Nastojim osvijestiti vlastite predrasude.	3 (0,97%)	3 (0,97%)	27 (8,71%)	78 (25,16%)	199 (64,19%)
Razmišljam o problemima diskriminacije, rasizma, opresije i sl.	4 (1,29%)	19 (6,13%)	50 (16,13%)	92 (29,68%)	145 (46,77%)

U Tablici 18. prikazani su rezultati četiriju varijabli koje su vezane uz željeno i ostvareno multikulturalno iskustvo. Velik broj ispitanika (N=214) izjasnio se kako se uvijek trudi čuti/pročitati/razumjeti gledišta drugačija od vlastitih što je važan korak prema stvaranju multikulturalnog iskustva, a oko četvrtine (24,19%) ispitanika to čini često. Samo 0,33% ispitanika je kazalo kako to nikada ne radi, a 0,97% samo rijetko. Preostalih 5,48% izjasnilo se da se to trudi raditi tek ponekad. Prema rezultatima u tablici vidimo da su rezultati za varijablu *Nastojim osvijestiti vlastite predrasude.* vrlo slični rezultatima za varijablu prikazanu u Tablici 17. što nije iznenađujuće s obzirom na to da se i jedna i

druga odnose na željeno multikulturalno iskustvo i potrebne su kako bi se druge kulture mogle iskusiti i doživjeti onakve kakve jesu bez ikakvih preranih zaključaka i konačno predrasuda.

Druga varijabla prikazana u tablici odnosi se na trud koji se ulaže u upoznavanje ljudi koji su drugačiji. 58,39% ih se uvijek trudi upoznati drugačije ljude. Ponekad to radi 12,9% ispitanika, a često gotovo četvrtina ispitanika. Drugačije ljude nikada se ne trudi upoznati 0,97% ispitanika, a preostalih 1,61% ispitanika to čini rijetko.

Kao što vidimo u tablici, gotovo pola ispitanika (46,77%) uvijek razmišlja o problemima diskriminacije, rasizma, opresije i slično. 45,81% ispitanika ponekad ili često razmišlja o takvim problemima, njih 6,13% to čini rijetko, a tek 1,29% nikada ne razmišlja o tome.

Tablica 19. Sadržaj vezan uz interkulturalizam unutar kolegija

Unutar kolegija slušao/la sam sadržaje vezane uz interkulturalizam i interkulturalne odnose.	f (%)
Nisam	116 (37,42%)
Unutar 1 kolegija	68 (21,94%)
Unutar 2 kolegija	67 (21,61%)
Unutar 3 i više kolegija	59 (19,03%)

S obzirom na to da se mnogo piše i govori o interkulturalnom odgoju i obrazovanju kao najvažnijem alatu i mjestu za stjecanje temelja za multikulturalno iskustvo zabrinjavajuće je što čak 37,42% ispitanika nije slušalo sadržaje vezane uz interkulturalizam i interkulturalne odnose unutar kolegija. Preostalih 62,58% podjednako je podijeljeno u svojim odgovorima na koliko kolegija su slušali takve sadržaje što je jasno vidljivo u Tablici 19.

Tablica 20. Život u drugoj državi

Živio/jela sam u drugoj državi.	*Nisam*	*1-2 mjeseca*	*3-6 mjeseci*	*6-9 mjeseci*	*Više od 9 mjeseci*
f (%)	228 (73,55%)	17 (5,48%)	33 (10,65%)	7 (2,26%)	25 (8,06%)
Ako ste živjeli u drugoj državi, koliko puta?	*Jednom*	*2 puta*	*3 puta*	*4 puta*	*5 puta*
f (%)	56 (69,14%)	16 (19,75%)	6 (7,41%)	1 (1,23%)	2 (2,47%)
U koliko različitih država?	*1*	*2*	*3*	*4*	*5*
f (%)	63 (76,83%)	13 (15,85%)	5 (6,1%)	0	1 (1,22%)

U drugoj državi živjelo je 26,45% ispitanika. Njih 10,65% u drugoj državi provelo je od tri do šest mjeseci. Više od devet mjeseci je u drugoj državi provelo 8,06% ispitanika. Od ispitanika koji su živjeli u drugoj državi, većina (69,14%) ih je u drugoj državi živjelo samo jednom, a 19,75% dva puta. 7,41% ispitanika je tri puta živjelo u drugoj državi, samo 1,23% ispitanika živjelo je četiri puta u drugoj državi, a 2,47% pet puta. Više od tri četvrtine ispitanika koji su živjeli u drugoj državi živjelo je samo u jednoj različitoj državi, od preostalih ispitanika njih 15,85% živjelo je u dvije, 6,1% u tri, a samo 1,22% u pet različitih država.

Tablica 21. Preferencija života u drugoj državi, drugačije kulture

Biste li živjeli u drugoj državi, drugačije kulture?	f (%)
Da	196 (63,23%)
Ne	34 (10,96%)
Ne znam	80 (25,81%)

U Tablici 21. vidimo da bi čak 63,23% ispitanika živjelo u drugoj državi, drugačije kulture. Tek 10,96% ispitanika reklo je kako to ne bi, a preostalih 25,81% ispitanika u trenutku istraživanja nije znalo bi li željeli živjeti u drugoj državi, drugačije kulture.

Tablica 22. Interes za zbivanja izvan Hrvatske i učenje o drugim kulturama

	Nikada f (%)	*Rijetko f (%)*	*Ponekad f (%)*	*Često f (%)*	*Uvijek f (%)*
Pratim vijesti o zbivanjima u svijetu izvan Hrvatske.	4 (1,29%)	37 (11,94%)	100 (32,26%)	85 (27,42%)	84 (27,09%)
Zainteresiran/a sam za učenje o drugim narodima i njihovim kulturama.	1 (0,32%)	7 (2,26%)	39 (12,58%)	84 (27,1%)	179 (57,74%)

Prema rezultatima prikazanim u Tablici 22. vidimo da više od pola ispitanika često ili uvijek prati vijesti o zbivanjima izvan Hrvatske. Vijesti o zbivanjima u inozemstvu ponekad prati 32,26% ispitanika, rijetko to čini 11,94%, a nikada samo 1,29% ispitanika.

Interes za učenje o drugim narodima i njihovim kulturama uvijek ima 57,74% ispitanika, a često je zainteresirano za takvo učenje 27,1% ispitanika. Rijedak interes prema učenju o drugim narodima iskazalo je tek 2,26% ispitanika, a samo 0,32% nikada nije zainteresirano za učenje o drugim narodima i njihovim kulturama.

Prema rezultatima koji su iznad analizirani vidimo kako su ispitanici u velikom broju ostvarili multikulturalno iskustvo kroz razna iskustva (putovanje u druge zemlje, učenje stranog jezika, poznavanje i kontakt s osobama drugačijih kulturnih pozadina). Osim ostvarenog iskustva, ispitanici su se pokazali otvorenima prema stjecanju novih multikulturalnih iskustava.

Ovim rezultatima potvrdili smo da hipotezu da je kod ispitanika prisutno multikulturalno iskustvo.

7.2. Razlika u stupnju multikulturalnog iskustva s obzirom na spol ispitanika

Tablica 23. Razlika u stupnju ostvarenog multikulturalnog iskustva s obzirom na spol ispitanika

	Spol	
	Muško	**Žensko**
Putovanje izvan zemlje u kojoj žive:	**f (%)**	**f (%)**
Nikad	0	4 (1,56%)
1 put	2 (3,7%)	4 (1,56 %)
2 puta	3 (5,56%)	18 (7,04%)
3 i više puta	49 (90,74%)	230 (89,84%)
Dobro pričam/govorim:	**f (%)**	**f (%)**
1 strani jezik	26 (48,15%)	122 (47,65%)
2 strana jezika	19 (35,19%)	93 (36,33%)
3 strana jezika	8 (14,81%)	28 (10,94%)
Više od 3 strana jezika	1 (1,85%)	13 (5,08%)
Kontakt s ljudima iz drugih zemalja/drugačijeg etničkog porijekla	**f (%)**	**f (%)**
Nemam kontakt	16 (29,63%)	91 (35,54%)
Da, i to iz jedne zemlje	8 (14,82%)	58 (22,66%)
Da, i to iz 2 zemlje	13 (24,07%)	41 (16,02%)
Da, i to iz 3 zemlje	2 (3,7%)	13 (5,08%)
Da, i to iz više od 3 zemlje	15 (27,78%)	53 (20,7%)
Prijatelji iz drugačije kulturne/etničke pozadine	**f (%)**	**f (%)**
Nemam	12 (22,22%)	75 (29,3%)
1 prijatelj	8 (14,81%)	34 (13,28%)
2 prijatelja	3 (5,56%)	46 (17,97%)
3 prijatelja	7 (12,96%)	25 (9,77%)
4 prijatelja	2 (3,7%)	8 (3,13%)
5 ili više	22 (40,75%)	68 (26,55%)
Školovao(la)/radio(la)/surađivao(la) sam s ljudima različitih kulturnih/etničkih pozadina	**f (%)**	**f (%)**
Da	40 (74,08%)	189 (73,83%)
Ne	12 (22,22%)	51 (19,92%)
Ne znam	2 (3,7%)	16 (6,25%)
Razmišljam o problemima diskriminacije, rasizma, opresije i sl.	**f (%)**	**f (%)**
Nikada	2 (3,7%)	2 (0,78%)
Rijetko	7 (12,96%)	12 (4,69%)
Ponekad	11 (20,37%)	39 (15,23%)

Često	20 (37,04%)	72 (28,13%)
Uvijek	14 (25,93%)	131 (51,17%)
Unutar kolegija slušao/la sam sadržaje vezane uz interkulturalizam i interkulturalne odnose	**f (%)**	**f (%)**
Nisam	17 (31,48%)	99 (38,67%)
Unutar 1 kolegija	14 (25,93%)	54 (21,09%)
Unutar 2 kolegija	11 (20,37%)	56 (21,88%)
Unutar 3 i više kolegija	12 (22,22%)	47 (18,36%)
Živio/jela sam u drugoj državi	**f (%)**	**f (%)**
Nisam	38 (70,37%)	190 (74,22%)
1-2 mjeseca	1 (1,85%)	16 (6,25%)
3-6 mjeseci	5 (9,26%)	28 (10,94%)
6-9 mjeseci	2 (3,7%)	5 (1,95%)
Više od 9 mjeseci	8 (14,82%)	17 (6,64%)
Pratim vijesti o zbivanjima u svijetu izvan Hrvatske	**f (%)**	**f (%)**
Nikada	2 (3,7%)	2 (0,78%)
Rijetko	4 (7,4%)	33 (12,89%)
Ponekad	7 (12,96%)	93 (36,33%)
Često	16 (29,64%)	69 (26,95%)
Uvijek	25 (46,3%)	59 (23,05%)

U Tablici 23. prikazani su rezultati u prisutnosti ostvarenog multikulturalnog iskustva s obzirom na spol ispitanika. U većini varijabli nema neke značajne razlike među muškim i ženskim ispitanicima. Jedna od razlika jest u tome što su svi ispitanici putovali izvan zemlje u kojoj žive, no samo 1,56% ispitanica nije putovalo nikada izvan zemlje u kojoj žive. Kod stranih jezika razlika je u tome što 5,08% ispitanica dobro priča/govori više od tri strana jezika, a ispitanika tek 1,85%. Kad su u pitanju prijateljstva s ljudima iz drugih kultura/etničkih pozadina, 40,75% ispitanika ima pet ili više takvih prijatelja, a ispitanica nešto manje, odnosno 26,55%. No, dva prijatelja iz drugačije kulturne/etničke pozadine ima 17,97% ispitanica, a samo 5,56% ispitanika. Među rezultatima vezanim za ostvareno multikulturalno iskustvo, statistički značajna razlika vidljiva je kod varijable *Razmišljam o problemima diskriminacije, rasizma, opresije i sl.* ($t_{(98)}$ = -3.856, p < .05). 16,66% ispitanika nikada ili rijetko razmišlja o problemima diskriminacije, rasizma, opresije i sl. dok nikada ili rijetko o tome razmišlja tek 5,44% ispitanica, a uvijek ili često o tim problemima razmišlja 79,3% ispitanica i 62,97% ispitanika. Statistički značajna razlika ($t_{(98)}$ = 3,179, p < .05) među spolovima se vidi u odnosu na praćenje vijesti o zbivanjima izvan Hrvatske. 46,3% ispitanika reklo je da uvijek prate vijesti o zbivanjima u inozemstvu dok to čini upola manje ispitanica, tj. 23,05%.

Kao što je vidljivo iz analize rezultata, u većini varijabli ne postoji statistički značajna razlika s obzirom na spol što je bilo i očekivano s obzirom na temu koja se obrađuje, osim

što više ispitanica razmišlja o problemima diskriminacije, no one ne prate uvijek vijesti o zbivanjima u svijetu u tako velikom broju kao što to čini muški dio ispitanika.

Tablica 24. Razlika u stupnju željenog multikulturalnog iskustva s obzirom na spol ispitanika

	Spol	
	Muško	**Žensko**
Želja za putovanjem u inozemstvo	**f (%)**	**f (%)**
Da	53 (98,15%)	240 (93,75%)
Ne	0	3 (1,17%)
Ne znam	1 (1,85%)	13 (5,08%)
Želja za stjecanjem prijatelja iz drugačijih kulturnih/etničkih pozadina	**f (%)**	**f (%)**
Da	44 (81,48%)	234 (91,41%)
Ne	2 (3,7%)	1 (0,39%)
Ne znam	8 (14,82%)	21 (8,2%)
Trudim se čuti/pročitati/razumjeti gledišta drugačija od mojih	**f (%)**	**f (%)**
Nikada	0	1 (0,39%)
Rijetko	2 (3,7%)	1 (0,39%)
Ponekad	4 (7,41%)	13 (5,08%)
Često	15 (27,78%)	60 (23,44%)
Uvijek	33 (61,11%)	181 (70,7%)
Trudim se upoznati ljude koji su drugačiji od mene	**f (%)**	**f (%)**
Nikada	1 (1,85%)	2 (0,78%)
Rijetko	1 (1,85%)	4 (1,56%)
Ponekad	12 (22,22%)	28 (10,94%)
Često	16 (29,63%)	65 (25,39%)
Uvijek	24 (44,44%)	157 (61,33%)
Nastojim osvijestiti vlastite predrasude	**f (%)**	**f (%)**
Nikada	1 (1,85%)	2 (0,78%)
Rijetko	2 (3,7%)	1 (0,39%)
Ponekad	10 (18,52%)	17 (6,64%)
Često	14 (25,93%)	64 (25%)
Uvijek	27 (50%)	172 (67,19%)
Želja za životom u drugoj državi, drugačije kulture	**f (%)**	**f (%)**
Da	38 (70,37%)	158 (61,72%)
Ne	8 (14,815%)	26 (10,16%)
Ne znam	8 (14,815%)	72 (28,12%)
Interes za učenje o drugim narodima i njihovim kulturama	**f (%)**	**f (%)**
Uopće se ne slažem	1 (1,85%)	0
Uglavnom se ne slažem	2 (3,7%)	5 (1,95%)
Niti se slažem niti se ne slažem	10 (18,52%)	29 (11,33%)
Uglavnom se slažem	13 (24,07%)	71 (27,73%)
U potpunosti se slažem	28 (51,85%)	151 (58,98%)

U Tablici 24. prikazani su rezultati za željeno multikulturalno iskustvo s obzirom na spol te su opet kao i u prethodnoj tablici rezultati negdje veoma slični, a na nekim mjestima su vidljive neke razlike te ćemo dalje opet analizirati razlike koje su se pojavile. Prva

varijabla odnosila se na želju za putovanjem izvan zemlje prebivališta. Razlika je bila u tome što 98,15% ispitanika želi u budućnosti putovati izvan zemlje, nitko od ispitanika nije tvrdio da ne želi nikada putovati izvan zemlje, a 1,85% nije znalo u trenutku istraživanja želi li. Od ispitanica, njih 93,75% želi u budućnosti putovati izvan zemlje što je malo manje u odnosu na ispitanike, ali njih 1,17% reklo je kako ne želi putovati, a 5,08% ih ne zna. Određena razlika vidi se kod želje za stjecanjem prijatelja iz drugačije etničke/kulturne pozadine jer 91,41% ispitanica je izrazilo želju za stjecanjem prijatelja iz drugačije pozadine, a ispitanika 81,48%. Manje od pola posto ispitanica je reklo da ne želi steći prijatelje iz drugačije kulturne/etničke pozadine, a takvih ispitanika bilo je 3,7%.

Statistički značajna razlika vidljiva je kod dvije varijable željenog multikulturalnog iskustva. Prva varijabla kod koje je vidljiva statistički značajna razlika među spolovima jest *Trudim se upoznati ljude koji su drugačiji od mene.* ($t_{(98)}$ = -2.552, p < .05) jer čak 61,33% ispitanica uvijek se trudi upoznati ljude koji su drugačiji od njih, a tek 44,44% ispitanika to uvijek radi. Druga statistički značajna razlika vidljiva je kod varijable *Nastojim osvijestiti vlastite predrasude.* ($t_{(98)}$ = -3.410, p < .05) jer je čak 67,19% ispitanica reklo kako uvijek nastoje osvijestiti svoje predrasude, a ispitanika to čini samo pola. Takvi odgovori mogu se pripisati tome što su žene u nekim slučajevima svjesnije problema osuda i stereotipa te se upravo zbog toga trude osvijestiti vlastite predrasude i stvarati pravilne stavove.

U ovom slučaju rezultati su hipotezu da ne postoji razlika u stupnju multikulturalnog iskustva s obzirom na spol djelomično opovrgnuli zbog statistički značajne razlike u nekoliko gore navedenih varijabli.

7.3. Razlika u prisutnosti multikulturalnog iskustva s obzirom na razinu studija ispitanika

Tablica 25. Razlika u prisutnosti ostvarenog multikulturalnog iskustva s obzirom na razinu studija ispitanika

	Studijska razina	
	Preddiplomski studij (N=154)	**Diplomski studij (N=156)**
Putovanje izvan zemlje u kojoj živite:	**f (%)**	**f (%)**
Nikad	4 (2,6%)	0
1 put	3 (1,95%)	3 (1,92%)
2 puta	10 (6,49%)	11 (7,05%)
3 i više puta	137 (88,96%)	142 (91,03%)
Dobro pričam/govorim:	**f (%)**	**f (%)**

1 strani jezik	74 (48,05%)	74 (47,44%)
2 strana jezika	58 (37,66%)	54 (34,62%)
3 strana jezika	18 (11,69%)	18 (11,54%)
Više od 3 strana jezika	4 (2,6%)	10 (6,4%)
Kontakt s ljudima iz drugih zemalja/drugačijeg etničkog porijekla	**f (%)**	**f (%)**
Nemam kontakt	54 (35,06%)	53 (33,97%)
Da, i to iz jedne zemlje	32 (20,78%)	34 (21,79%)
Da, i to iz 2 zemlje	28 (18,18%)	26 (16,67%)
Da, i to iz 3 zemlje	8 (5,2%)	7 (4,49%)
Da, i to iz više od 3 zemlje	32 (20,78%)	36 (23,08%)
Prijatelji iz drugačije kulturne/etničke pozadine	**f (%)**	**f (%)**
Nemam	40 (25,97%)	47 (30,13%)
1 prijatelj	23 (14,94%)	19 (12,18%)
2 prijatelja	27 (17,53%)	22 (14,1%)
3 prijatelja	22 (14,29%)	10 (6,41%)
4 prijatelja	3 (1,95%)	7 (4,49%)
5 ili više	39 (25,32%)	51 (32,69%)
Školovao(la)/radio(la)/surađivao(la) sam s ljudima različitih kulturnih/etničkih pozadina	**f (%)**	**f (%)**
Da	110 (71,43%)	119 (76,28%)
Ne	36 (23,38%)	27 (17,31%)
Ne znam	8 (5,19%)	10 (6,41%)
Razmišljam o problemima diskriminacije, rasizma, opresije i sl.	**f (%)**	**f (%)**
Nikada	1 (0,65%)	3 (1,92%)
Rijetko	10 (6,49%)	9 (5,77%)
Ponekad	20 (12,99%)	30 (19,23%)
Često	44 (28,57%)	48 (30,77%)
Uvijek	79 (51,3%)	66 (42,31%)
Unutar kolegija slušao/la sam sadržaje vezane uz interkulturalizam i interkulturalne odnose	**f (%)**	**f (%)**
Nisam	60 (38,96%)	56 (35,9%)
Unutar 1 kolegija	37 (24,025%)	31 (19,87%)
Unutar 2 kolegija	34 (22,08%)	33 (21,15%)
Unutar 3 i više kolegija	23 (14,935%)	36 (23,08%)
Živio/jela sam u drugoj državi	**f (%)**	**f (%)**
Nisam	124 (80,52%)	104 (66,67%)
1-2 mjeseca	5 (3,25%)	12 (7,69%)
3-6 mjeseci	9 (5,84%)	24 (15,38%)
6-9 mjeseci	2 (1,3%)	5 (3,21%)
Više od 9 mjeseci	14 (9,09%)	11 (7,05%)
Pratim vijesti o zbivanjima u svijetu izvan Hrvatske	**f (%)**	**f (%)**
Nikada	1 (0,65%)	3 (1,92%)
Rijetko	19 (12,34%)	18 (11,54%)
Ponekad	54 (35,06%)	46 (29,49%)
Često	37 (24,03%)	48 (30,77%)
Uvijek	43 (27,92%)	41 (26,28%)

U Tablici 25. prikazani su rezultati za ostvareno multikulturalno iskustvo s obzirom na studijsku razinu. Većina rezultata se podudara na obje studijske razine. Malu razliku uočavamo jedino kod broja prijatelja iz drugačije kulturne/etničke pozadine. Trećina

ispitanika na preddiplomskoj razini ima dva do četiri prijatelja iz drugačije kulturne/etničke pozadine, a na diplomskoj razini ih četvrtina ima dva do četiri takvih prijatelja. Određenu razliku vidimo i kod toga da 51,3% ispitanika na preddiplomskoj razini uvijek razmišlja o problemima diskriminacije, rasizma, opresije i sl., a na diplomskoj razini takvih je 42,31%.

Zabrinjavajuće je da čak 38,96% ispitanika na preddiplomskoj razini, odnosno 35,9% ispitanika na diplomskoj razini studija nikada unutar kolegija nije imalo priliku slušati sadržaje vezane uz interkulturalizam i interkulturalne odnose. Ostatak ispitanika je podjednako podijeljeno slušao takve sadržaje unutar jednog do tri i više kolegija. Iako taj podatak zabrinjava, nažalost je i očekivan prema ranijim istraživanjima. Među ispitanicima preddiplomske razine nešto manje od 20% ih je živjelo u drugoj državi u trajanju između jednog i više od devet mjeseci dok je takvih studenata diplomske razine čak trećina, a najviše ih je u drugoj državi provelo tri do šest mjeseci. To se može pripisati podatku da se studenti u većem broju odlučuju za sudjelovanje u programu akademske mobilnosti na diplomskoj razini, odnosno na višim studijskim godinama.

Tablica 26. Razlika u prisutnosti željenog multikulturalnog iskustva s obzirom na razinu studija

	Studijska razina	
	Preddiplomski studij (N=154)	**Diplomski studij (N=156)**
Želja za putovanjem u inozemstvo	**f (%)**	**f (%)**
Da	145 (94,16%)	148 (94,87%)
Ne	3 (1,95%)	0
Ne znam	6 (3,89%)	8 (5,13%)
Želja za stjecanjem prijatelja iz drugačijih kulturnih/etničkih pozadina	**f (%)**	**f (%)**
Da	138 (89,61%)	140 (89,74%)
Ne	2 (1,3%)	1 (0,64%)
Ne znam	14 (9,09%)	15 (9,62%)
Trudim se čuti/pročitati/razumjeti gledišta drugačija od mojih	**f (%)**	**f (%)**
Nikada	0	1 (0,64%)
Rijetko	2 (1,3%)	1 (0,64%)
Ponekad	12 (7,79%)	5 (3,21%)
Često	31 (20,13%)	44 (28,21%)
Uvijek	109 (70,78%)	105 (67,3%)
Trudim se upoznati ljude koji su drugačiji od mene	**f (%)**	**f (%)**
Nikada	0	3 (1,92%)
Rijetko	3 (1,95%)	2 (1,28%)

Ponekad	17 (11,04%)	23 (14,74%)
Često	41 (26,62%)	40 (25,64%)
Uvijek	93 (60,39%)	88 (56,41%)
Nastojim osvijestiti vlastite predrasude	**f (%)**	**f (%)**
Nikada	1 (0,65%)	2 (1,28%)
Rijetko	3 (1,95%)	0
Ponekad	14 (9,09%)	13 (8,33%)
Često	32 (20,78%)	46 (29,49%)
Uvijek	104 (67,53%)	95 (60,9%)
Želja za životom u drugoj državi, drugačije kulture	**f (%)**	**f (%)**
Da	94 (61,04%)	102 (65,38%)
Ne	18 (11,69%)	16 (10,26%)
Ne znam	42 (27,27%)	38 (24,36%)
Interes za učenje o drugim narodima i njihovim kulturama	**f (%)**	**f (%)**
Uopće se ne slažem	0	1 (0,64%)
Uglavnom se ne slažem	5 (3,25%)	2 (1,28%)
Niti se slažem niti se ne slažem	24 (15,58%)	15 (9,62%)
Uglavnom se slažem	38 (24,68%)	46 (29,49%)
U potpunosti se slažem	87 (56,49%)	92 (58,97%)

Kad je u pitanju i željeno multikulturalno iskustvo, ispitanici obje razine studija u većini varijabli se slažu te ćemo ovdje ponovo izdvojiti samo nekoliko razlika koje su se pojavile.

Za razliku od ispitanika s preddiplomske razine gdje nitko nije rekao da se nikada ne trudi čuti/pročitati/razumjeti gledišta drugačija od vlastitih, na diplomskoj razini je ipak manje od 1% takvih što opet nije pretjerano zabrinjavajuće. Studenti diplomske razine, gotovo 2%, izjasnilo se i kako se nikada ne trudi upoznati ljude koji su drugačiji od njih, dok među ispitanicima preddiplomske razine takvih nema.

Ovakvim rezultatima potvrdili smo očekivano i utvrdili kako nema statistički značajne razlike u multikulturalnom iskustvu studenata s obzirom na razinu studija na kojoj se nalaze, bilo da se radi o željenom ili ostvarenom multikulturalnom iskustvu te smo i samim time potvrdili ranije postavljenu hipotezu.

7.4. Razlika u prisutnosti multikulturalnog iskustva s obzirom na završenu srednju školu ispitanika

Samo 1,6% ispitanika je kao svoju završenu srednju školu navelo umjetničku školu te ćemo se stoga u svojoj analizi i interpretaciji rezultata više fokusirati na moguće razlike među ispitanicima sa završenom gimnazijom ili strukovnom školom.

Tablica 27. Razlika u prisutnosti ostvarenog multikulturalnog iskustva s obzirom na završenu srednju školu ispitanika

	Završena srednja škola		
	Gimnazija (N=199)	**Strukovna škola (N=106)**	**Umjetnička škola (N=5)**
Putovanje izvan zemlje u kojoj živ e:	**f (%)**	**f (%)**	**f (%)**
Nikad	1 (0,5%)	3 (2,83%)	0
1 put	3 (1,51%)	3 (2,83%)	0
2 puta	10 (5,03%)	11 (10,38%)	0
3 i više puta	185 (92,96%)	89 (83,96%)	5 (100%)
Dobro pričam/govorim:	**f (%)**	**f (%)**	**f (%)**
1 strani jezik	89 (44,72%)	56 (52,83%)	3 (60%)
2 strana jezika	73 (36,68%)	37 (34,9%)	2 (40%)
3 strana jezika	25 (12,56%)	11 (10,38%)	0
Više od 3 strana jezika	12 (6,03%)	2 (1,89%)	0
Kontakt s ljudima iz drugih zemalja/drugačijeg etničkog porijekla	**f (%)**	**f (%)**	**f (%)**
Nemam kontakt	64 (32,16%)	42 (39,62%)	1 (20%)
Da, i to iz jedne zemlje	43 (21,6%)	23 (21,7%)	0
Da, i to iz 2 zemlje	32 (16,08%)	21 (19,81%)	1 (20%)
Da, i to iz 3 zemlje	10 (5,03%)	5 (4,72%)	0
Da, i to iz više od 3 zemlje	50 (25,13%)	15 (14,15%)	3 (60%)
Prijatelji iz drugačije kulturne/etničke pozadine	**f (%)**	**f (%)**	**f (%)**
Nemam	53 (26,63%)	33 (31,13%)	1 (20%)
1 prijatelj	27 (13,57%)	15 (14,15%)	0
2 prijatelja	32 (16,08%)	17 (16,04%)	0
3 prijatelja	18 (9,05%)	14 (13,21%)	0
4 prijatelja	6 (3,01%)	3 (2,83%)	1 (20%)
5 ili više	63 (31,66%)	24 (22,64%)	3 (60%)
Školovao(la)/radio(la)/surađivao(la) sam s ljudima različitih kulturnih/etničkih pozadina	**f (%)**	**f (%)**	**f (%)**
Da	155 (77,89%)	71 (66,98%)	3 (60%)
Ne	35 (17,59%)	26 (24,53%)	2 (40%)
Ne znam	9 (4,52%)	9 (8,49%)	0
Razmišljam o problemima diskriminacije, rasizma, opresije i sl.	**f (%)**	**f (%)**	**f (%)**
Nikada	3 (1,51%)	1 (0,94%)	0
Rijetko	13 (6,53%)	5 (4,72%)	1 (20%)
Ponekad	27 (13,57%)	23 (21,7%)	0
Često	65 (32,66%)	27 (25,47%)	0
Uvijek	91 (45,73%)	50 (47,17%)	4 (80%)
Unutar kolegija slušao/la sam sadržaje vezane uz interkulturalizam i interkulturalne odnose	**f (%)**	**f (%)**	**f (%)**
Nisam	80 (40,2%)	33 (31,13%)	3 (60%)
Unutar 1 kolegija	37 (18,59%)	31 (29,25%)	0
Unutar 2 kolegija	42 (21,11%)	24 (22,64%)	1 (20%)
Unutar 3 i više kolegija	40 (20,1%)	18 (16,98%)	1 (20%)
Živio/jela sam u drugoj državi	**f (%)**	**f (%)**	**f (%)**
Nisam	136 (68,34%)	90 (84,91%)	2 (40%)
1-2 mjeseca	10 (5,03%)	6 (5,66%)	1 (20%)
3-6 mjeseci	28 (14,07%)	4 (3,77%)	1 (20%)
6-9 mjeseci	5 (2,51%)	2 (1,89%)	0
Više od 9 mjeseci	20 (10,05%)	4 (3,77%)	1 (20%)

Pratim vijesti o zbivanjima u svijetu izvan Hrvatske	f (%)	f (%)	f (%)
Nikada	2 (1%)	2 (1,89%)	0
Rijetko	23 (11,56%)	14 (13,21%)	0
Ponekad	66 (33,17%)	33 (31,13%)	1 (20%)
Često	52 (26,13%)	31 (29,25%)	2 (40%)
Uvijek	56 (28,14%)	26 (24,53%)	2 (40%)

Čak 92,96% ispitanika sa završenim gimnazijskim srednjoškolskim obrazovanjem putovalo je izvan zemlje u kojoj živi tri ili više puta, a sa strukovnom školom ih je takvih 83,96%. Razliku vidimo i u tome da ih samo 1,89% sa završenom strukovnom školom dobro priča/govori više od tri strana jezika. Četvrtina ispitanika sa završenom gimnazijom je u kontaktu s ljudima iz više od tri druge zemlje/drugačijeg etničkog porijekla, a tek 14,15% ih je takvih sa završenom strukovnom školom.

Pomalo zabrinjavajuće je da čak 40,2% ispitanika koji su završili gimnaziju nije nikada slušalo sadržaje vezane uz interkulturalne odnose i interkulturalizam. Ovdje se može postaviti i pitanje, kao i potreba za novim istraživanjem, koliko su studenti upoznati sa samim pojmom interkulturalizma i kojim putevima smatraju da se on može usvajati. Kod ispitanika sa završenom strukovnom školom taj broj je nešto manje, odnosno njih 31,13% nije nikada slušalo takve sadržaje.

Razliku vidimo s obzirom na život u drugoj državi. Od ispitanika koji su završili strukovnu školu samo 15,09% živjelo je u nekoj drugoj državi u rasponu od jednog do devet ili više mjeseci, a taj broj je među gimnazijskim ispitanicima veći gdje je njih 31,66% živjelo barem jedan mjesec u nekoj drugoj državi.

Tablica 28. Razlika u prisutnosti željenog multikulturalnog iskustva s obzirom na završenu srednju školu ispitanika

	Završena srednja škola		
	Gimnazija (N=199)	Strukovna škola (N=106)	Umjetnička škola (N=5)
Želja za putovanjem u inozemstvo	**f (%)**	**f (%)**	**f (%)**
Da	187 (93,97%)	101 (95,28%)	5 (100%)
Ne	2 (1,005%)	1 (0,94%)	0
Ne znam	10 (5,025%)	4 (3,77%)	0
Želja za stjecanjem prijatelja iz drugačijih kulturnih/etničkih pozadina	**f (%)**	**f (%)**	**f (%)**
Da	180 (90,45%)	93 (87,74%)	5 (100%)

Ne	2 (1,01%)	1 (0,94%)	0
Ne znam	17 (8,54%)	12 (11,32%)	0
Trudim se čuti/pročitati/razumjeti gledišta drugačija od mojih	**f (%)**	**f (%)**	**f (%)**
Nikada	1 (0,5%)	0	0
Rijetko	0	2 (1,89%)	1 (20%)
Ponekad	9 (4,52%)	8 (7,55%)	0
Često	50 (25,13%)	24 (22,64%)	1 (20%)
Uvijek	139 (69,85%)	72 (67,92%)	3 (60%)
Trudim se upoznati ljude koji su drugačiji od mene	**f (%)**	**f (%)**	**f (%)**
Nikada	2 (1%)	1 (0,94%)	0
Rijetko	3 (1,51%)	2 (1,89%)	0
Ponekad	30 (15,08%)	9 (8,49%)	1 (20%)
Često	47 (23,62%)	33 (31,13%)	1 (20%)
Uvijek	117 (58,79%)	61 (57,55%)	3 (60%)
Nastojim osvijestiti vlastite predrasude	**f (%)**	**f (%)**	**f (%)**
Nikada	2 (1,01%)	1 (0,94%)	0
Rijetko	2 (1,01%)	1 (0,94%)	0
Ponekad	13 (6,53%)	13 (12,26%)	1 (20%)
Često	49 (24,62%)	28 (26,42%)	1 (20%)
Uvijek	133 (66,83%)	63 (59,43%)	3 (60%)
Želja za životom u drugoj državi, drugačije kulture	**f (%)**	**f (%)**	**f (%)**
Da	131 (65,83%)	62 (58,49%)	3 (60%)
Ne	17 (8,54%)	16 (15,09%)	1 (20%)
Ne znam	51 (25,63%)	28 (26,42%)	1 (20%)
Interes za učenje o drugim narodima i njihovim kulturama	**f (%)**	**f (%)**	**f (%)**
Uopće se ne slažem	0	1 (0,94%)	0
Uglavnom se ne slažem	6 (3,02%)	1 (0,94%)	0
Niti se slažem niti se ne slažem	21 (10,55%)	18 (16,98%)	0
Uglavnom se slažem	54 (27,14%)	29 (27,36%)	1 (20%)
U potpunosti se slažem	118 (59,29%)	57 (53,77%)	4 (80%)

Po pitanju željenog multikulturalnog iskustva vidimo tek neke manje razlike među ispitanicima, a u većini varijabli rezultati su gotovi isti. Nikada se ne trudi čuti/pročitati/razumjeti gledišta drugačija od svojih 0,5% ispitanika koji su završili gimnaziju, a 1,89% ispitanika koji su završili strukovnu školu rijetko to čini. Manju razliku vidimo i u tome da 15,09% ispitanika završene strukovne škole nema želju živjeti u drugoj državi, drugačije kulture, a od ispitanika koji su završili gimnaziju takvih je 8,54%.

Rezultati nam pokazuju kako ne postoji razlika među ispitanicima koji su završili gimnaziju i ispitanicima sa završenom strukovnom školom s obzirom na željeno multikulturalno iskustvo. Takav rezultat je očekivan s obzirom na to da su i jedni i drugi trenutno uključeni u proces visokoškolskog obrazovanja pa tako i stjecanja životnih i multikulturalnih iskustava.

7.5. Razlika u prisutnosti multikulturalnog iskustva s obzirom na sudjelovanje ispitanika u programima akademske mobilnosti

Tablica 29. Razlika u prisutnosti ostvarenog multikulturalnog iskustva s obzirom na sudjelovanje ispitanika u programima akademske mobilnosti

	Sudjelovanje u programima akademske mobilnosti	
	Da (N=57)	**Ne (N=253)**
Putovanje izvan zemlje u kojoj žive:	**f (%)**	**f (%)**
Nikad	0	4 (1,58%)
1 put	0	6 (2,37%)
2 puta	1 (1,75%)	20 (7,91%)
3 i više puta	56 (98,25%)	223 (88,14%)
Dobro pričam/govorim:	**f (%)**	**f (%)**
1 strani jezik	6 (10,53%)	142 (56,13%)
2 strana jezika	31 (54,39%)	81 (32,02%)
3 strana jezika	14 (24,56%)	22 (8,69%)
Više od 3 strana jezika	6 (10,53%)	8 (3,16%)
Kontakt s ljudima iz drugih zemalja/drugačijeg etničkog porijekla	**f (%)**	**f (%)**
Nemam kontakt	6 (10,53%)	101 (39,92%)
Da, i to iz jedne zemlje	6 (10,53%)	60 (23,72%)
Da, i to iz 2 zemlje	8 (14,04%)	46 (18,18%)
Da, i to iz 3 zemlje	4 (7,02%)	11 (4,35%)
Da, i to iz više od 3 zemlje	33 (57,88%)	35 (13,83%)
Prijatelji iz drugačije kulturne/etničke pozadine	**f (%)**	**f (%)**
Nemam	1 (1,75%)	86 (33,99%)
1 prijatelj	4 (7,02%)	38 (15,02%)
2 prijatelja	6 (10,53%)	43 (17%)
3 prijatelja	4 (7,02%)	28 (11,07%)
4 prijatelja	4 (7,02%)	6 (2,37%)
5 ili više	38 (66,67%)	52 (20,55%)
Školovao(la)/radio(la)/surađivao(la) sam s ljudima različitih kulturnih/etničkih pozadina	**f (%)**	**f (%)**
Da	54 (94,74%)	175 (69,17%)
Ne	2 (3,51%)	61 (24,11%)
Ne znam	1 (1,75%)	17 (6,72%)
Razmišljam o problemima diskriminacije, rasizma, opresije i sl.	**f (%)**	**f (%)**
Nikada	3 (5,26%)	1 (0,4%)
Rijetko	1 (1,75%)	18 (7,11%)
Ponekad	3 (5,26%)	47 (18,58%)
Često	20 (35,09%)	72 (28,46%)
Uvijek	30 (52,63%)	115 (45,45%)
Unutar kolegija slušao/la sam sadržaje vezane uz interkulturalizam i interkulturalne odnose	**f (%)**	**f (%)**
Nisam	26 (45,61%)	90 (35,57%)
Unutar 1 kolegija	12 (21,05%)	56 (22,13%)
Unutar 2 kolegija	8 (14,04%)	59 (23,32%)
Unutar 3 i više kolegija	11 (19,3%)	48 (18,97%)
Živio/jela sam u drugoj državi	**f (%)**	**f (%)**
Nisam	10 (17,54%)	218 (86,17%)
1-2 mjeseca	3 (5,26%)	14 (5,53%)

3-6 mjeseci	26 (45,61%)	7 (2,77%)
6-9 mjeseci	5 (8,77%)	2 (0,79%)
Više od 9 mjeseci	13 (22,81%)	12 (4,74%)
Pratim vijesti o zbivanjima u svijetu izvan Hrvatske	**f (%)**	**f (%)**
Nikada	0	4 (1,58%)
Rijetko	6 (10,53%)	31 (12,25%)
Ponekad	18 (31,58%)	82 (32,41%)
Često	18 (31,58%)	67 (26,48%)
Uvijek	15 (26,32%)	69 (27,27%)

Među ispitanicima koji su sudjelovali u programima akademske mobilnosti 98,25% ih je putovalo 3 i više puta izvan zemlje u kojoj žive. Taj broj nije mnogo manji među ispitanicima koji nisu sudjelovali na takvim razmjenama, odnosno njih 88,14% je putovalo 3 ili više puta izvan zemlje u kojoj žive.

Razliku vidimo i kod toga da više od pola ispitanika koji su sudjelovali u programima akademske mobilnosti dobro priča/govori 2 strana jezika dok više od pola ispitanika koji nisu sudjelovali dobro priča/govori jedan strani jezik. Isto tako razlika se vidi i u tome da gotovo četvrtina ispitanika/sudionika programa akademske mobilnosti dobro priča tri strana jezika, a isto toliko jezika priča 8,69% ispitanika koji nisu sudjelovali na programima mobilnosti. Više od tri strana jezika priča/govori samo 3,16% ispitanika koji nisu sudjelovali u mobilnosti, a među sudionicima ih 10,53% priča više od tri strana jezika.

S obzirom na činjenicu kako su ispitanici koji su ujedno bili i sudionici u programima akademske mobilnosti proveli određeno vrijeme u drugoj zemlji, realno je da su ostali i u kontaktu s ljudima iz drugih zemalja/drugačijeg etničkog porijekla i to iz više od 3 zemlje njih 57,88% dok je s druge strane takvih tek 13,83%. 10,53% ispitanika/sudionika programa akademske mobilnosti izjasnilo se kako nema kontakt, a čak 39,92% ispitanika koji nisu sudjelovali ih nema kontakt s ljudima iz drugih zemalja. Što se tiče prijateljstava s ljudima iz drugačije kulturne/etničke pozadine, trećina ispitanika koji nisu sudjelovali u programima akademske mobilnosti ih nema takve prijatelje. Dvije trećine ispitanika koji su sudjelovali ima 5 ili više prijatelja različite kulturne pozadine, a od onih koji nisu sudjelovali 5 ili više takvih prijatelja ima 20,55%. Također je očekivano bilo da je velika većina ispitanika koji su sudjelovali u programima akademske mobilnosti (94,74%) imala neki oblik suradnje s ljudima iz različitih kulturnih/etničkih pozadina, no i čak 69,17% ispitanika koji su sudjelovali u takvom programu je također surađivalo s njima.

Iako nisu sudjelovali u programima akademske mobilnosti, ispitanici stječu multikulturalno iskustvo drugim putevima i zbog toga ne postoji jasno vidljiva razlika u stupnju multikulturalnog iskustva. Razlika bi se možda mogla vidjeti u načinima na koji su ona stečena.

Tablica 30. Razlika u prisutnosti željenog multikulturalnog iskustva s obzirom na sudjelovanje u programima akademske mobilnosti

	Sudjelovanje u programu akademske mobilnosti	
	Da (N=57)	**Ne (N=253)**
Želja za putovanjem u inozemstvo	**f (%)**	**f (%)**
Da	55 (96,5%)	238 (94,07%)
Ne	1 (1,75%)	2 (0,79%)
Ne znam	1 (1,75%)	13 (5,14%)
Želja za stjecanjem prijatelja iz drugačijih kulturnih/etničkih pozadina	**f (%)**	**f (%)**
Da	57 (100%)	221 (87,35%)
Ne	0	3 (1,19%)
Ne znam	0	29 (11,46%)
Trudim se čuti/pročitati/razumjeti gledišta drugačija od mojih	**f (%)**	**f (%)**
Nikada	1 (1,75%)	0
Rijetko	0	3 (1,19%)
Ponekad	1 (1,75%)	16 (6,32%)
Često	11 (19,3%)	64 (25,3%)
Uvijek	44 (77,19%)	170 (67,19%)
Trudim se upoznati ljude koji su drugačiji od mene	**f (%)**	**f (%)**
Nikada	1 (1,75%)	2 (0,79%)
Rijetko	1 (1,75%)	4 (1,58%)
Ponekad	4 (7,02%)	36 (14,23%)
Često	12 (21,05%)	69 (27,27%)
Uvijek	39 (68,42%)	142 (56,13%)
Nastojim osvijestiti vlastite predrasude	**f (%)**	**f (%)**
Nikada	2 (3,51%)	1 (0,39%)
Rijetko	0	3 (1,19%)
Ponekad	2 (3,51%)	25 (9,88%)
Često	10 (17,54%)	68 (26,88%)
Uvijek	43 (75,44%)	156 (61,66%)
Želja za životom u drugoj državi, drugačije kulture	**f (%)**	**f (%)**
Da	47 (82,46%)	149 (58,89%)
Ne	1 (1,75%)	33 (13,04%)
Ne znam	9 (15,79%)	71 (28,06%)
Interes za učenje o drugim narodima i njihovim kulturama	**f (%)**	**f (%)**
Uopće se ne slažem	0	1 (0,39%)
Uglavnom se ne slažem	1 (1,75%)	6 (2,37%)
Niti se slažem niti se ne slažem	4 (7,02%)	35 (13,83%)
Uglavnom se slažem	11 (19,3%)	73 (28,85%)
U potpunosti se slažem	41 (71,93%)	138 (54,55%)

Kad je u pitanju željeno multikulturalno iskustvo, svi ispitanici/sudionici u programima akademske mobilnosti žele stjecati prijatelje iz drugačijih kulturnih/etničkih pozadina, a od onih koji nisu sudjelovali 87,35% ih želi isto. Tri četvrtine ispitanika koji su sudjelovali uvijek nastoji osvijestiti vlastite predrasude, a od onih koji nisu sudjelovali to nastoji učiniti nešto manje od dvije trećine ispitanika (61,66%). Čak 82,46% ispitanika koji su sudjelovali u programima akademske mobilnosti želi živjeti u drugoj državi, drugačije kulture, a od onih koji nisu sudjelovali to želi 58,89%. Takav rezultat ukazuje na to da su studenti koji su već imali priliku iskusiti život u drugoj zemlji, odnosno koji su imali takvo multikulturalno iskustvo, u određenoj mjeri otvoreniji prema novim iskustvima.

Statistički značajna razlika javlja se kod interesa prema učenju o drugim narodima i njihovim kulturama ($t_{(98)} = 2.237$, $p < .05$). Veći interes za učenje o drugim kulturama je prisutan kod studenata koji su sudjelovali u programima akademske mobilnosti te se upravo on i javljao kao jedan od čestih razloga za sudjelovanjem u takvim programima. Time je hipoteza da ne postoji razlika u stupnju multikulturalnog iskustva s obzirom na sudjelovanje ispitanika u programima akademske mobilnosti djelomično opovrgnuta.

8. Zaključak

U ovom radu pojašnjen je pojam multikulturalizam i drugi pojmovi vezani uz njega te njihova važnost u današnjem kako svakodnevnom životu, tako i unutar odgoja i obrazovanja. Multikulturalizam podrazumijeva prihvaćanje i razumijevanje prema drugim kulturama koje se može ostvariti samo kroz međusobnu interakciju unutar koje se stječe multikulturalno iskustvo. Temelj za sve to jest stjecanje interkulturalne kompetencije koju danas treba poticati i kod kuće i u školama jer se ona ne pojavljuje spontano i samostalno kod interakcije s osobom drugačije kulturne pozadine. „Navedeno podrazumijeva uključivanje aktivnosti svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa (učitelja, nastavnika, stručnih suradnika, ravnatelja, učenika, njihovih roditelja, članova lokalne i regionalne zajednice, socijalnih partnera i dr.) u poticanju njenog (samo)razvoja“ (Buterin, Jagić, 2013: 7). Bitno je shvatiti da proces interkulturalnog obrazovanja ne završava izlaskom iz škole, već je to proces nikada potpuno završen zbog velikog broja kultura koje možemo susresti u životu.

Prema rezultatima istraživanja provedenog unutar ovog rada vidimo da je multikulturalno iskustvo kod studenata prisutno u velikoj mjeri. Studenti su otvoreni za nova iskustva pa tako i multikulturalna. Svjesni su potrebe za susretom s drugim kulturama i zbog takve otvorenosti za multikulturalna iskustva, koja se očituje u želji za putovanjem pa čak i životom u drugoj državi, lakše prihvaćaju pojedince iz drugih kultura što je veoma važno u današnjem svijetu. Nažalost, prema rezultatima smo vidjeli i kako su većinu multikulturalnog iskustva i interkulturalne kompetencije studenti stekli samostalno, odnosno izvan sustava odgoja i obrazovanja te se upravo zbog toga treba veća pažnja unutar pedagogije posvetiti temi multikulturalizma.

U samom sustavu obrazovanja važno je djeci omogućiti dodir s drugim kulturama, a to se može postići na mnogo načina, bilo u sklopu terenskih nastava ili predavanja/radionica koje mogu održati pripadnici drugih kultura. Na taj se način možda ne stječe veliko multikulturalno iskustvo, no u svakom slučaju postavljaju se temelji za njega, stvara se želja za upoznavanjem drugih kultura i ublažava se mogući kulturni šok kod susreta s drugom kulturom. Potrebno je i u većoj mjeri poticati nastavnike na sudjelovanje u programima akademske mobilnosti jer tek kad oni sami steknu multikulturalna iskustva sposobni su ista prenijeti na svoje učenike i samim time i učenike potaknuti na to. Unatoč stipendijama Europske unije, često se kao prepreka sudjelovanju u programu akademske

mobilnosti javljaju financijski izdatci koje ono donosi sa sobom te je potrebno osmisliti dodatne načine financijske pomoći kako bi se povećao broj sudionika.

Onda kad se posveti više vremena istraživanju multikulturalizma na našem prostoru i kad se u većoj mjeri implementiraju tematske cjeline vezane uz druge kulture u kurikulum hrvatskog odgojno-obrazovnog sustava, tada ćemo se moći smatrati multikulturalnim narodom.

9. Popis literature

1. Ballatore, M., Ferede, M. K. (2013), The Erasmus Programme in France, Italy and the United Kingdom: student mobility as a signal of distinction and privilege. *European Educational Research Journal*. 12(4): 525-533.
   Dostupno na: https://journals.sagepub.com/doi/10.2304/eerj.2013.12.4.525 (4.12.2019.)
2. Banks, J. A. (2004), Approaches to Multiculturaln Curriculum Reform. U: Banks, J.A., McGee Banks, C. (Ur.), *Mulicultural Education. Issues and Perspectives*, Hoboken: Whey & Sons, 242-264.
3. Buterin, M., Jagić, S. (2013), Razvoj interkulturalne kompetencije u kontekstu kurikulumskih promjena. *Acta Iadertina*. 10(1): 1-10.
   Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/190109 (7.12.2019.)
4. Cheng, C., Leung, A. K., Wu, T. (2011), Going Beyond the Multicultural Experience – Creativity Link: The Mediating Role of Emotions. *Journal of Social Issues.* 67(4): 806-824.
   Dostupno na: https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2011.01729.x (22.11.2019.)
5. Čačić-Kumpes, J. (2004), Politike reguliranja kulturne i etničke različitosti: o pojmovima i njihovoj upotrebi. *Migracijske i etničke teme*. 20(2-3): 143-159.
   Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/7261 (4.12.2019.)
6. Europska komisija (2019), *Erasmus+. Vodič kroz program*. Verzija 1. Bruxelles: Erasmus+.
   Dostupno na: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/resources/programme-guide_hr (1.12.2019.)
7. Grgurinović, I. (2013), Putnici i statisti: o politici (akademske) mobilnosti. *Studia ethnologica Croatica*. 25: 129-142.
   Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/112105 (20.11.2019.)
8. Holm, G., Zilliacus, H. (2009), Multicultural Education and Intercultural Education: Is There a Difference?. U: Talib, M., Loima, J., Paavola, H., Patrikainen, S. (Ur.) (2009), *Dialogues on Diversity and Global Education*, Berlin: Peter Lang, 11-28.
9. Jevtić, B. (2012), Jačanje socijalnih kompetencija unutar interkulturalnih vršnjačkih grupa. *Pedagogijska istraživanja*. 9(1-2): 103-115.

Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/113441 (10.12.2019.)

10. Joppke, C. (2018), War of Words: Interculturalism v. Multiculturalism. *Comparative Migration Studies.* 6(11).
    Dostupno na: https://doi.org/10.1186/s40878-018-0079-1 (23.11.2019.)
11. Leung, A. K., Maddux, W. W., Galinsky, A. D., Chiu, C. (2008), Multicultural Experience Enhances Creativity – The When and How. *American Psychologist*. 63(3): 169-181.
    Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/5475757_Multicultural_Experience_Enhances_Creativity_The_When_and_How (22.11.2019.)
12. Matoš, N. (2013), Transkulturalne dimenzije kurikuluma. *Pedagogijska istraživanja*. 10(1): 149-161.
    Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/126481 (20.11.2019.)
13. Mesić, M. (2006), *Multikulturalizam: društveni i teorijski izazovi.* Zagreb: Školska knjiga.
14. Mesić, M. (2007), Pojam kulture u kontekstu rasprava o multikulturalizmu. *Nova Croatica*. 1(1): 159-184.
    Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/174682 (20.11.2019.)
15. Močinić, A. (2011), Bilingual Education. *Metodički obzori*. 6(3): 175-182.
    Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/71618 (2.12.2019.)
16. Mrnjaus, K. (2013), Interkulturalnost u praksi – socijalna distanca prema „drugačijima“. *Pedagogijska istraživanja*. 10(2): 309-325.
    Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/129606 (23.11.2019.)
17. Narvaez, D., Hill, P. L. (2010), The Relation of Multicultural Experiences to Moral Judgement and Mindsets. *Journal of Diversity in Higher Education*. 3(1): 43-55.
    Dostupno na: https://doi.org/10.1037/a0018780 (3.12.2019.)
18. Nieto, S. (2004). *Affirming Diversity, The Sociopolitical Context of Multicultural Education*. New York: Pearson.
19. Piršl, E. (2011), Odgoj i obrazovanje za interkulturalnu kompetenciju. *Pedagogijska istraživanja*. 8(1): 53-70.
    Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/118076 (20.11.2019.)

20. Piršl, E., Benjak, M., Diković, M., Jelača, M., Matošević, A. (2016), *Vodič za interkulturalno učenje*. Zagreb: Naklada Ljevak.
21. Pokasić, K., Zergollern Miletić, L., Nemet, B. (2018), Erasmus+ kao instrument poticanja međunarodne suradnje i razvitka kulturne svjesnosti studenata. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*. 21(2): 539-566.
    Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/225039 (30.11.2019.)
22. Powell, J. J. W., Finger, C. (2013), The Bologna Process's Model of Mobility in Europe: the relationship of its spatial and social dimensions. *European Educational Research Journal*. 12(2): 270-285.
    Dostupno na: https://doi.org/10.2304/eerj.2013.12.2.270 (1.12.2019.)
23. Sablić, M. (2014), *Interkulturalizam u nastavi*. Zagreb: Naklada Ljevak.
24. Van Mol, C. (2019), Intra-European student mobility and the different meanings of 'Europe'. *Acta Sociologica*.
    Dostupno na: https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0001699319833135 (2.12.2019.)

10. Popis tablica

Tablica 1. Tri grupe dvojezičnog obrazovanja…….13

Tablica 2. Važne značajke programa Erasmus+……...19

Tablica 3. Prikaz ispitanika s obzirom na spol……..22

Tablica 4. Prikaz ispitanika s obzirom na dob……..22

Tablica 5. Prikaz ispitanika s obzirom na fakultet koji pohađaju……23

Tablica 6. Prikaz ispitanika s obzirom na studijski smjer……23

Tablica 7. Prikaz ispitanika s obzirom na studijsku razinu……..24

Tablica 8. Prikaz ispitanika s obzirom na godinu studija…….....24

Tablica 9. Prikaz ispitanika s obzirom na regiju u kojoj su proveli većinu života.…….24

Tablica 10. Prikaz ispitanika s obzirom na broj stanovnika u mjestu u kojem su proveli većinu života……...…….25

Tablica 11. Prikaz ispitanika s obzirom na završenu srednju školu……25

Tablica 12. Prikaz ispitanika s obzirom na to jesu li sudjelovali u programima akademske mobilnosti……..……..25

Tablica 13. Putovanje u inozemstvo…….27

Tablica 14. Buduća putovanja u inozemstvo……27

Tablica 15. Znanje stranih jezika…….28

Tablica 16. Kontakt/prijateljstvo s ljudima iz drugačije kulturne/etničke pozadine……28

Tablica 17. Prijateljstvo/suradnja/školovanje s ljudima različitih kulturnih/etničkih pozadina……...29

Tablica 18. Stvaranje multikulturalnog iskustva……..29

Tablica 19. Sadržaj vezan uz interkulturalizam unutar kolegija……...30

Tablica 20. Život u drugoj državi…….30

Tablica 21. Preferencija života u drugoj državi, drugačije kulture……..31

Tablica 22. Interes za zbivanja izvan Hrvatske i učenje o drugim kulturama……31

Tablica 23. Razlika u stupnju ostvarenog multikulturalnog iskustva s obzirom na spol ispitanika……..……32

Tablica 24. Razlika u stupnju željenog multikulturalnog iskustva s obzirom na spol ispitanika……..34

Tablica 25. Razlika u prisutnosti ostvarenog multikulturalnog iskustva s obzirom na razinu studija ispitanika……35

Tablica 26. Razlika u prisutnosti željenog multikulturalnog iskustva s obzirom na razinu studija……...37

Tablica 27. Razlika u prisutnosti ostvarenog multikulturalnog iskustva s obzirom na završenu srednju školu ispitanika…….39

Tablica 28. Razlika u prisutnosti željenog multikulturalnog iskustva s obzirom na završenu srednju školi ispitanika…….40

Tablica 29. Razlika u prisutnosti ostvarenog multikulturalnog iskustva s obzirom na sudjelovanje ispitanika u programima akademske mobilnosti…….42

Tablica 30. Razlika u prisutnosti željenog multikulturalnog iskustva s obzirom na sudjelovanje u programima akademske mobilnosti……..44

11. Prilog 1. Upitnik

Poštovani studenti i studentice,

ovo se istraživanje provodi za potrebe izrade diplomskog rada na temu *Multikulturalno iskustvo studenata i akademska mobilnost* na Odjelu za pedagogiju Sveučilišta u Zadru.

Sudjelovanje u istraživanju je u potpunosti dobrovoljno i anonimno te svaki ispitanik može u bilo kojem trenutku njegova provođenja odustati od daljnjeg sudjelovanja u istraživanju.. Rezultati dobiveni ovim istraživanjem bit će korišteni isključivo za potrebe izrade diplomskog rada. Detaljne upute i način odgovaranja nalaze se u upitniku. Molim Vas da pažljivo pročitate uputu, pitanja/tvrdnje i ponuđene odgovore te da iskreno odgovorite na njih.

Unaprijed se zahvaljujem na uloženom trudu i vremenu!

Ana Ščetarić

1. **Spol** (zaokruži):
   a) muško **b)** žensko

2. **Upišite Vašu dob: _____**

3. **Koji fakultet pohađate?**

   _____

4. **Napišite studijski/e smjer/smjerove koje pohađate:**

   _____

5. **Godina studija:**
   a) 1. godina preddiplomskog studija
   b) 2. godina preddiplomskog studija
   c) 3. godina preddiplomskog studija
   d) 1. godina diplomskog studija
   e) 2. godina diplomskog studija

6. **U kojoj regiji ste proveli većinu svoga života?**
   a) Istočna Hrvatska
   b) Središnja Hrvatska
   c) Sjeverno hrvatsko primorje
   d) Gorska Hrvatska
   e) Južno hrvatsko primorje
   f) Ostalo (navedite na praznu crtu): _____

7. **Broj stanovnika mjesta u kojem ste proveli većinu svog života:**
   a) do 2 000
   b) od 2 001 do 5 000
   c) od 5 001 do 10 000
   d) od 10 001 do 20 000
   e) od 20 001 do 50 000
   f) od 50 001 do 100 000
   g) od 100 001 do 500 000
   h) više od 500 000

8. **Koja je Vaša završena srednja škola?**
   a) strukovna škola
   b) umjetnička škola
   c) gimnazija
   d) ostalo (napiši): _____

9. **Jeste li sudjelovali u programima akademske mobilnosti?**
   a) Da b) Ne

10. **Ako je odgovor na prethodno pitanje bio da, u kojem/kojim programu/programima akademske mobilnosti ste sudjelovali? Navedite:**

    _____

11. **U kojoj/kojim državi/državama ste bili na akademskoj mobilnosti?**

    _____

12. **Navedite u kojem trajanju ste sudjelovali na akademskoj mobilnosti. Ukoliko ste sudjelovali na njih više, navedite za svaku posebno.**

    _____

13. **Koji su bili Vaši razlozi za sudjelovanje u programu/programima akademske mobilnosti (navedite)?**

    _____

    _____

14. **Koliko ste zadovoljni sudjelovanjem u programu/programima akademske mobilnosti?**

1	2	3	4	5
U potpunosti sam nezadovoljan/na	Uglavnom sa nezadovoljan/na	Niti nezadovoljan/na niti zadovoljan/na	Uglavnom sam zadovoljan/na	U potpunosti sam zadovoljan/na

15. **Sudjelovanje u programu/programima akademske mobilnosti imalo je doprinos mom osobnom razvoju.**

1	2	3	4	5
Uopće se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Niti se slažem niti se ne slažem	Uglavnom se slažem	U potpunosti se slažem

16. **Ako da, na koji način (navedite)?**

_____

Molim Vas, odgovorite na sljedeća pitanja sukladno svom iskustvu.

1. **Koliko često ste putovali izvan zemlje u kojoj živite?**
   a) Nikad
   b) 1 put
   c) 2 puta
   d) 3 i više puta

2. **Biste li željeli u budućnosti putovati izvan zemlje u kojoj živite?**
   a) Da
   b) Ne
   c) Ne znam

3. **Dobro pričam/govorim:**
   a) 1 strani jezik
   b) 2 strana jezika

c) 3 strana jezika
d) Više od 3 strana jezika

4. **Trenutno sam u kontaktu s ljudima iz drugih zemalja ili drugačijeg etničkog porijekla.**
   a) Nemam kontakt
   b) Da, i to iz jedne zemlje
   c) Da, i to iz 2 zemlje
   d) Da, i to iz 3 zemlje
   e) Da, i to iz više od 3 zemlje

5. **Imam prijatelje iz drugačije kulturne/etničke pozadine od moje.**

1	2	3	4	5	6
Nemam	1 prijatelj	2 prijatelja	3 prijatelja	4 prijatelja	5 ili više

6. **Želim steći prijateljstvo s osobom/osobama iz drugačijih kulturnih/etničkih pozadina.**
   a) Da
   b) Ne
   c) Ne znam

7. **Školovao(la)/radio(la)/surađivao(la) sam s ljudima različitih kulturnih/etničkih pozadina:**
   a) Da
   b) Ne
   c) Ne znam

8. **Trudim se čuti/pročitati/razumjeti gledišta drugačija od mojih.**

1	2	3	4	5
Nikada	Rijetko	Ponekad	Često	Uvijek

9. Trudim se upoznati ljude koji su drugačiji od mene.

1	2	3	4	5
Nikada	Rijetko	Ponekad	Često	Uvijek

10. Nastojim osvijestiti vlastite predrasude.

1	2	3	4	5
Nikada	Rijetko	Ponekad	Često	Uvijek

11. Razmišljam o problemima diskriminacije, rasizma, opresije i sl.

1	2	3	4	5
Nikada	Rijetko	Ponekad	Često	Uvijek

12. Unutar kolegija slušao/la sam sadržaje vezane uz interkulturalizam i interkulturalne odnose.

a) Nisam
b) Unutar 1 kolegija
c) Unutar 2 kolegija
d) Unutar 3 i više kolegija

13. Živio/jela sam u drugoj državi.

1	2	3	4	5
Nisam	1-2 mjeseca	3-6 mjeseci	6-9 mjeseci	Više od 9 mjeseci

Ako da, koliko puta? _____

Koliko različitih država? _____

14. Biste li živjeli u drugoj državi, drugačije kulture?

a) Da
b) Ne
c) Ne znam

15. Pratim vijesti o zbivanjima u svijetu izvan Hrvatske.

1	2	3	4	5
Nikada	Rijetko	Ponekad	Često	Uvijek

16. Zainteresiran/a sam za učenje o drugim narodima i njihovim kulturama.

1	2	3	4	5
Uopće se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Niti se slažem niti se ne slažem	Uglavnom se slažem	U potpunosti se slažem

12. Sažetak

Multikulturalno iskustvo studenata i akademska mobilnost

Zahvaljujući ubrzanom razvoju tehnologije, i tome što kultura više nije nužno vezana uz prostor, dolazi do susreta i miješanja različitih kultura te tako dolazi i do zahtjeva za njihovim razumijevanjem i prihvaćanjem. Multikulturalizam jest pojam kojim se definira susret različitih kultura. Sve je jasnija potreba za stjecanjem multikulturalnog iskustva na temelju kojeg se razvija interkulturalna kompetencija potrebna za napredak unutar globalizacijskog procesa. U ovom radu korištena je metoda anketnog upitnika na uzorku od 310 studenata deset visokoškolskih ustanova u Republici Hrvatskoj od kojih je 57 sudjelovalo u programu akademske mobilnosti. Mjerilo se ostvareno multikulturalno iskustvo i otvorenost prema istom. U rezultatima je vidljivo da su u visokoj mjeri studenti otvoreni prema novim multikulturalnim iskustvima bez obzira na to jesu li sudjelovali u programu akademske mobilnosti ili ne.

Ključne riječi: akademska mobilnost, interkulturalno obrazovanje, multikulturalizam, multikulturalno iskustvo

13. Summary

Multicultural student experience and student mobility

Thanks to the accelerated development of technology and the fact that culture is no longer necessarily linked to space, different cultures meet and mix, and so there is a demand for their understanding and acceptance. Multiculturalism is the term that defines the meeting of different cultures. The need to acquire multicultural experiences on which is based the development of intercultural competence necessary to advance in the process of globalization is becoming increasingly apparent. This work used a questionnaire survey method on a sample of 310 students from ten institutions for higher education of the Republic of Croatia, 57 of whom participated in a student mobility program. It measured realized multicultural experience and openness to the same. The results show that students are highly open to new multicultural experiences whether they have participated in a student mobility program or not.

Key words: intercultural education, multicultural experience, multiculturalism, student mobility